

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Допускається до захисту
завідувач кафедри менеджменту
 професор Ю. С. Гринчук
«16» червня 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА
ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ НА
ПІДПРИЄМСТВІ (за матеріалами ФГ «Врожайне»)

Виконала: Мельник Дарина Анатоліївна
прізвище, ім'я, по батькові,

підпис

Керівник: професор Гринчук Юлія Сергіївна
вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові

підпис

Рецензент: доцент Гаврик Олеся Юріївна
вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові

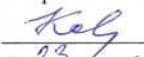

підпис

Я, Мельник Дарина Анатоліївна, засвідчую, що кваліфікаційну роботу бакалавра виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Біла Церква – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність: 073 «Менеджмент»

Затверджую
Гарант ОПП «Менеджмент»
 доцент Н. В. Коваль
«23» квітня 2024 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу бакалавра
Мельник Дарині Анатоліївни

Тема: Впровадження системи внутрішнього аудиту на підприємстві (за матеріалами ФГ «Врожайне»).

Перелік питань, що розробляються в роботі: узагальнити теоретичні аспекти внутрішнього аудиту, його завдання, цілі, функції та роль у системі управління підприємством; проаналізувати сучасний стан підприємства ФГ "Врожайне"; дослідити методику проведення внутрішнього аудиту; охарактеризувати ризик-орієнтований підхід до планування та проведення внутрішнього аудиту; визначити напрями удосконалення управління впровадженням системи внутрішнього аудиту на підприємстві.

Вихідні дані: публікації у періодичних виданнях, праці вітчизняних й зарубіжних вчених та фахівців з проблеми дослідження, а також інформаційні ресурси мережі Internet.

Календарний план виконання роботи

Етап виконання	Період виконання етапу	Відмітка про виконання
Огляд літератури	квітень-травень 2024	виконано
Теоретико-методична частина	вересень-грудень 2024	виконано
Аналітична частина	січень-лютий 2025	виконано
Рекомендаційна частина	березень-квітень 2025	виконано
Оформлення роботи	травень 2025	виконано
Перевірка на плагіат	травень 2025	виконано
Попередній розгляд на кафедрі	травень 2025	виконано
Подання на рецензування	травень 2025	виконано

Керівник

 професор Гринчук Ю.С.
(підпис)

Здобувач

 Мельник Д.А.
(підпис)

Дата отримання завдання «23» квітня 2024 р.

АНОТАЦІЯ

Мельник Д. А.

Впровадження системи внутрішнього аудиту на підприємстві (за матеріалами ФГ «Врожайне»)

Досліджено теоретичні засади, організаційні аспекти та практичні підходи до впровадження системи внутрішнього аудиту на підприємстві аграрного сектору. Розкрито роль внутрішнього аудиту як ефективного інструменту управління, що сприяє підвищенню прозорості, виявленню ризиків та покращенню системи внутрішнього контролю.

Проаналізовано сучасний стан фермерського господарства «Врожайне», досліджено методiku проведення внутрішнього аудиту з урахуванням ризик-орієнтованого підходу, запропоновано напрями удосконалення методів аудиту з метою оптимізації управлінських рішень.

Досліджено, що порядок організації служби внутрішнього аудиту полягає в тому, що служба внутрішнього аудиту створюється і функціонує як окремий структурний адміністративний підрозділ підприємства. Вона повинна мати високий ступінь незалежності в організаційній структурі управління та контролю підприємством, що і визначатиме рівень об'єктивності внутрішнього аудиту.

Запропоновано практичні рекомендації щодо впровадження системи внутрішнього аудиту в діяльність агропідприємства, що сприятимуть підвищенню ефективності управління, мінімізації ризиків та забезпеченню стабільності фінансово-господарських результатів.

Кваліфікаційна робота бакалавра містить 52 сторінки комп'ютерного тексту, 10 таблиць, 5 рисунків, список використаних джерел із 30 найменувань.

Ключові слова: внутрішній аудит, управління підприємством, контроль, ризик-орієнтований підхід, ефективність, аграрне підприємство.

ABSTRACT**Melnyk D.A.*****Implementation of the enterprise internal audit system (based on the materials of "Vrozhayne" Farming)***

Theoretical foundations, organizational aspects and practical approaches to the implementation of the internal audit system at the agricultural sector enterprise are investigated. The role of internal audit as an effective management tool is revealed, which helps to increase transparency, identify risks and improve the internal control system.

The current state of the "Vrozhayne" Farming is analyzed, the method of conducting internal audit is investigated, taking into account the risk-oriented approach, proposed directions of improvement of audit methods in order to optimize management decisions.

It is investigated that the order of organization of internal audit service is that the internal audit service is created and functions as a separate structural administrative unit of the enterprise. It should have a high degree of independence in the organizational structure of management and control of the enterprise, which will determine the level of objectivity of internal audit.

Practical recommendations for the introduction of an internal audit system in the activities of the agricultural enterprise are proposed, which will increase the efficiency of management, minimize risks and ensure the stability of financial and economic results.

Bachelor's qualification contains 52 pages of computer text, 10 tables, 5 figures, a list of sources used with 30 titles.

Keywords: internal audit, enterprise management, control, risk-oriented approach, efficiency, agricultural enterprise.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	9
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ У ФГ «ВРОЖАЙНЕ».....	18
2.1. Загальна характеристика підприємства ФГ «Врожайне»	18
2.2. Методика проведення внутрішнього аудиту.....	27
2.3 Ризик-орієнтований підхід до планування та проведення внутрішнього аудиту	31
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	37
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51
ДОДАТКИ.....	53

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах розвитку ринкової економіки ефективне управління підприємством значною мірою залежить від здатності вчасно виявляти та усувати ризики, забезпечувати оптимізацію ресурсів і гарантувати стабільність фінансових результатів. У цьому контексті важливим елементом системи управління є внутрішній аудит, який сприяє підвищенню прозорості та ефективності діяльності підприємства. Особливо актуальним впровадження системи внутрішнього аудиту стає для підприємств агропромислового сектору, таких як фермерське господарство "Врожайне", що функціонує у динамічному та конкурентному середовищі.

Внутрішній аудит є стратегічним інструментом в управлінні підприємством, який надає менеджеру всебічну та об'єктивну інформацію про стан фінансово-господарської діяльності. Його основна мета полягає у вдосконаленні системи внутрішнього контролю, запобіганні порушенням та підвищенні достовірності звітності. Завдяки внутрішньому аудиту керівництво підприємства може оперативно реагувати на виявлені недоліки, усуваючи ризики, що негативно впливають на ефективність діяльності.

Функціонування внутрішнього аудиту також сприяє своєчасному виявленню неточностей у обліку, що забезпечує не лише прозорість фінансової інформації, а й покращує прийняття управлінських рішень. У результаті підприємство отримує можливість оптимізувати ресурси, мінімізувати фінансові втрати та підтримувати стабільне фінансове становище навіть у складних ринкових умовах.

З позиції менеджера, внутрішній аудит стає ключовим елементом побудови ефективної системи управління, дозволяючи створити на підприємстві атмосферу відповідальності, довіри та постійного вдосконалення.

Внутрішній аудит поки що не дуже популярний в Україні через високу вартість його впровадження. Однак, як свідчить досвід інших країн, внутрішній аудит є дуже ефективним і має хороші перспективи для розвитку.

Серед науковців та практиків, які займалися питаннями внутрішнього аудиту, можна назвати А. М. Богомолова, Н. І. Дорош, В. А. Кеворкову, І. В. Колос, Г. В. Максимову, В. В. Немченко, Н. Ю. Радіонову, В. Рудницького, О. В. Філозоп та інші. Оскільки внутрішній аудит не є обов'язковим для вітчизняних підприємств, методика його організації та проведення потребує значного доопрацювання та адаптації до умов українських підприємств. З огляду на це, тема бакалаврської роботи є актуальною.

ФГ "Врожайне" спеціалізується на вирощуванні сільськогосподарських культур і стикається з викликами, які вимагають зваженого підходу до управління фінансовими, матеріальними та трудовими ресурсами. В умовах нестабільності ринку, змін у законодавстві та зростання вимог до якості продукції впровадження системи внутрішнього аудиту є необхідною умовою для забезпечення сталого розвитку підприємства.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо впровадження системи внутрішнього аудиту на підприємстві. У роботі розглядається специфіка організації внутрішнього аудиту у фермерському господарстві, аналізується поточний стан системи контролю та пропонуються напрями її вдосконалення.

Для досягнення мети були визначені такі **завдання**:

- узагальнити теоретичні аспекти внутрішнього аудиту, його завдання, цілі, функції та роль у системі управління підприємством.
- проаналізувати сучасний стан підприємства ФГ "Врожайне".
- дослідити методику проведення внутрішнього аудиту.
- охарактеризувати ризик-орієнтований підхід до планування та проведення внутрішнього аудиту.
- визначити напрями удосконалення методики впровадження системи внутрішнього аудиту на підприємстві

Об'єктом дослідження є процес управління системою внутрішнього аудиту у фермерському господарстві "Врожайне".

Предметом дослідження є методи, процедури та інструменти, що використовуються для організації та проведення внутрішнього аудиту на підприємстві.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, такі як аналіз і синтез, порівняння, системний підхід, а також методи фінансового аналізу.

Практичне значення дослідження полягає у можливості застосування його результатів для вдосконалення внутрішнього аудиту в агропромислових підприємствах, що сприятиме підвищенню їхньої конкурентоспроможності та ефективності.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти щодо здійснення процедур внутрішнього аудиту, що діють в Україні, наукові праці та методичні розробки вітчизняних, зарубіжних вчених-економістів, статистичні дані Держкомстату України, Державного комітету регулювання фінансових послуг України.

Апробація результатів бакалаврської роботи.

Результати бакалаврського дослідження були апробовані на Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти «Молодь – аграрній науці і виробництву (м. Біла Церква, 23 квітня 2025 р.) та опубліковано тезу на тему: «Впровадження системи внутрішнього аудиту на підприємстві за матеріалами ФГ «Врожайне».

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку літератури, додатків. Основний зміст викладено на 52 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 10 таблиць, 5 рисунків, містить 30 найменування літературних джерел.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Внутрішній аудит виступає одним із ключових інструментів, що дозволяє менеджменту підвищувати ефективність управління підприємством незалежно від його організаційно-правової форми. Серед основних функцій управління (прогнозування, планування, регулювання, контроль, аналіз, стимулювання) саме контроль надає об'єктивну оцінку реального стану справ на підприємстві. Проте, традиційні контрольно-ревізійні служби часто не відповідають сучасним вимогам ринкових умов, що підкреслює необхідність удосконалення контрольної функції через запровадження внутрішнього аудиту [1].

Потреба у створенні служби внутрішнього аудиту зумовлена прагненням керівників і власників підприємства отримати достовірну інформацію про стан справ у всіх структурних підрозділах. Хоча адміністрація розробляє стратегії, політики та процедури, їх виконання часто залежить від персоналу, який може неправильно трактувати інструкції або не дотримуватись їх з різних причин. У цьому контексті внутрішній аудит допомагає забезпечити відповідність дій співробітників стратегічним цілям підприємства.

Менеджери верхньої ланки часто не мають достатньо часу для детального контролю повсякденної діяльності структурних підрозділів. Відсутність спеціальних інструментів перевірки створює ризик не виявити приховані проблеми або недоліки. У таких умовах внутрішній аудит стає незамінним: аудитори допомагають ідентифікувати слабкі місця, виявляють ризикові зони, попереджають можливі порушення та пропонують ефективні шляхи їх усунення. Крім того, внутрішній аудит надає менеджерам незалежну та структуровану інформацію, яка дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення [2].

Функція внутрішнього аудиту на сільськогосподарському підприємстві доповнюється тісною взаємодією з керівництвом і спрямована на

вдосконалення існуючих виробничих, фінансових та управлінських процесів. Внутрішні аудитори не лише виявляють проблеми, але й активно беруть участь у їх обговоренні з керівниками та власниками, інтегруючи результати контрольної діяльності в загальну систему управління підприємством. Це сприяє формуванню прозорої, адаптивної та результативної моделі управління, що особливо важливо в умовах сезонності, високих ризиків та нестабільності ринкових умов, притаманних аграрному сектору.

Під внутрішнім аудитом у контексті сільськогосподарського підприємства розуміється організована та регламентована внутрішніми нормативними документами система контролю, яка діє в інтересах керівництва та власників. Вона забезпечує перевірку дотримання встановлених правил ведення бухгалтерського обліку, складання та подання звітності, а також надійність функціонування внутрішнього контролю. Особлива увага приділяється ефективності використання матеріальних, фінансових і людських ресурсів, оптимізації виробничих процесів та оцінці їх економічної доцільності [3].

На великих сільськогосподарських підприємствах із розгалуженою структурою, численними підрозділами та територіально віддаленими філіями потреба у створенні внутрішнього аудиту обумовлюється необхідністю уніфікації та стандартизації облікових процесів. У цьому контексті внутрішній аудит спрямований на забезпечення достовірності консолідованої звітності, яка є основою для оцінки фінансово-економічного стану підприємства та прийняття стратегічних управлінських рішень.

Значну роль відіграє робота внутрішніх аудиторів з уніфікації методик ведення бухгалтерського та управлінського обліку в підрозділах, що займаються різними видами сільськогосподарської діяльності (виращування зернових культур, тваринництво, переробка сільгосппродукції). Відсутність єдиної методології може призвести до викривлення фінансової інформації, що ускладнює аналіз реального стану підприємства. Крім того, внутрішній аудит

дозволяє уникнути ризиків, пов'язаних із помилками або зловживаннями, а також сприяє підвищенню ефективності управлінських рішень [4, 5].

На практиці аудитори можуть залучатися до оцінки економічної доцільності впровадження нових технологій у виробничі процеси, правильності обліку витрат на вирощування культур чи утримання худоби, а також до аналізу ефективності операцій із закупівлі, зберігання та реалізації продукції. Крім того, вони виконують функцію експертів у випадках розбіжностей між центральним офісом та територіальними підрозділами підприємства.

Внутрішній аудит на сільськогосподарському підприємстві здійснюється спеціально створеним підрозділом, який, як правило, підпорядковується Раді директорів, аудиторському комітету чи власникам підприємства. Роль, структура та функції внутрішнього аудиту визначаються залежно від специфіки діяльності господарства, масштабу його операцій, стану внутрішнього контролю та вимог власників.

У підсумку, внутрішній аудит виступає не лише інструментом контролю за правомірністю та ефективністю діяльності підприємства, але й потужним засобом забезпечення його стабільності, конкурентоспроможності та економічної результативності [6].

Одним із напрямів діяльності внутрішніх аудиторів може бути організація й удосконалення документообігу на підприємстві. Зокрема, у процесі спостереження за оформленням документів з реалізації готової продукції або товарів, внутрішні аудитори можуть визначити «слабкі місця» (якщо вони є), що дає змогу удосконалити чи розробити більш ефективну систему руху документів, правильно розподілити роботу між працівниками, що в цілому впливає на ефективність процесу реалізації.

Іншим напрямом може бути вивчення системи підбору персоналу. У цьому разі аудитор вивчає методи, що використовуються на підприємстві для підбору кадрів (підприємство може скористатися послугами засобів масової інформації, кадрових агентств, використовувати особисті зв'язки

співробітників). Фахівець з внутрішнього аудиту вивчає систему тестування, що застосовується для визначення рівня кваліфікації претендентів і його відповідності вакантній посаді. Після проведеного дослідження, збору інформації аудитор надає рекомендації для розробки більш ефективної системи добору кадрів. Старанність і виважений підхід до цього процесу безпосередньо впливають на подальший виробничий процес господарюючого суб'єкта, організацію його роботи, ефективність роботи в цілому, та підрозділів зокрема [7 ,8].

Місце служби внутрішнього аудиту в системі внутрішньогосподарського контролю визначається її взаємозв'язками з іншими службами та підрозділами підприємства (табл. 1.1), додаток А.

Отже, рекомендації і висновки внутрішніх аудиторів повинні сприяти скороченню витрат і підвищенню ефективності діяльності підприємства, цим самим створюючи умови для реалізації його генеральної стратегії.

Внутрішній аудит організовується з урахуванням його специфіки на кожному підприємстві, тому на практиці виникають різні види внутрішнього аудиту (рис. 1.1), додаток Б.

Операційний (управлінський) аудит включає в себе: [8]

а) функціональний (міжфункціональний) аудит систем виробництва та управління – це аудит, який проводиться з метою оцінки якості виконання функцій виробництва та управління будь-яким підрозділом (посадовою особою підприємства);

б) організаційно-технічний аудит систем виробництва та управління – це аудит різних ланок систем виробництва та управління на предмет організаційної і технічної діяльності їх функціонування;

в) всебічний аудит системи виробництва і управління – це поглиблений аудит, який проявляється в сукупності з організаційно-технічним функційним аудитом систем виробництва та управління та контролем елементів і процесів, що пов'язують підприємство з зовнішнім середовищем.

Аудит на відповідність вимогам поділяється на два підвиди:

а) аудит на відповідність принципам, який включає процедури аудиторського контролю з точки зору дотримання (виконання) підприємством законів і підзаконних актів і приписів апаратом управління підприємства;

б) аудит на відповідність доцільності, який включає процедури аудиторського контролю діяльності посадових осіб на предмет раціональності, розумності, обґрунтованості та корисності їх діяльності.

Аудит фінансової звітності поділяється на:

а) плановий, який проводиться в межах затвердженого плану роботи;

б) позаплановий, який здійснюється на вимогу власника, керівника підприємства.

Замовником внутрішнього аудиту є керівництво підприємства, а зовнішнього аудиту – власники підприємства (акціонери).

Мета внутрішнього аудиту на підприємстві зображена на рисунку 1.2., додаток Г.

Замовниками аудиту у сільськогосподарських підприємствах є різні сторони: для внутрішнього аудиту це керівництво підприємства, а для зовнішнього – власники або інвестори. Основною метою внутрішнього аудиту є забезпечення впорядкованої та ефективної діяльності підприємства, включаючи контроль за рентабельністю, збереженням активів та дотриманням встановлених політик і процедур [9].

Цілі внутрішнього аудиту:

1. Оптимізація діяльності підприємства – забезпечення ефективного використання ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових), мінімізація збитків та підвищення рентабельності.

2. Контроль за виконанням політик і процедур керівництва – аудитори стежать за тим, щоб кожен співробітник дотримувався встановлених стандартів і вимог.

3. Збереження майна – перевірка стану основних засобів (техніки, будівель, земельних ділянок) та матеріальних запасів (насіння, добрива, кормів тощо).

4. Підтримка взаємодії з регуляторами – забезпечення відповідності діяльності підприємства вимогам законодавства та стандартів аграрної галузі.

Завдання внутрішнього аудиту в аграрному секторі:

1. Періодичний контроль за фінансово-господарською діяльністю (аудит головного офісу та філій, включаючи контроль сезонних операцій, закупівель, зберігання та реалізації продукції).

2. Аналіз інвестиційних проектів – оцінка ефективності впровадження нових технологій наприклад, точного землеробства чи автоматизації процесів.

3. Підтримка бухгалтерського обліку – стандартизація облікових процесів між структурними підрозділами для забезпечення достовірності звітності.

4. Підвищення кваліфікації персоналу – проведення семінарів для бухгалтерів, агрономів та керівників підрозділів щодо змін у законодавстві, податковій політиці та сучасних методів управління.

5. Контроль ІТ-систем – забезпечення надійності програмного забезпечення, яке використовується для ведення обліку, формування первинних документів та контролю операцій.

6. Запобігання зловживанням – аудитори перевіряють цільове використання коштів і ресурсів, виключаючи можливість їх незаконного привласнення.

7. Оперативна внутрішня звітність – забезпечення вчасного формування та подання звітності для ухвалення ефективних управлінських рішень.

8. Консультування з юридичних та фінансових питань – підтримка у вирішенні питань оподаткування, управління земельними ресурсами, оптимізації логістичних процесів тощо.

9. Організація підготовки до перевірок – допомога у підготовці до ревізій податкових органів та інших регуляторів.

Особливі завдання для сільськогосподарських підприємств:

- Перевірка витрат на посівні та збиральні роботи, закупівлю добрив, палива та кормів.
- Оцінка ефективності використання техніки та її збереження.
- Контроль якості продукції на всіх етапах виробництва (від вирощування до зберігання).
- Аналіз стану земельних ресурсів, впровадження агротехнологій та дотримання норм сівоzmіни.
- Розробка рекомендацій щодо зниження витрат на одиницю продукції та підвищення урожайності.

Внутрішній аудит здійснюється спеціально створеним підрозділом, який підпорядковується керівництву підприємства або раді директорів. Його діяльність регламентується внутрішніми нормативними актами (положеннями, стандартами тощо). Основне завдання – забезпечення ефективної роботи всіх підрозділів, захист законних інтересів підприємства та власників [10].

Впровадження внутрішнього аудиту на сільськогосподарському підприємстві сприяє раціональному використанню ресурсів, підвищенню конкурентоспроможності та досягненню стабільності у діяльності підприємства навіть в умовах сезонних коливань та зовнішніх ризиків.

Виходячи з наведених завдань внутрішнього аудиту можна визначити його предмет, який полягає у вивченні економічних, організаційних та інформаційних характеристик суб'єктів господарювання з метою недопущення будь-яких відхилень та підвищення ефективності господарювання.

До об'єктів аудиту відносяться:

- матеріальні, трудові та фінансові ресурси;
- джерела цих ресурсів;
- господарські процеси;
- економічні результати господарської діяльності;

- організаційні форми та методи управління тощо.

Тобто об'єктами внутрішнього аудиту можуть бути: [8, с.193]

- організація та ведення бухгалтерського обліку;
- достовірність складання і надання звітності;
- стан використання і збереження майна;
- забезпеченість фірми власними коштами;
- фінансова стійкість підприємства;
- платоспроможність;
- система управління підприємством;
- якість роботи економічних і технічних служб;
- оподаткування і виконавча дисципліна;
- планування і стан внутрішньогосподарського контролю;
- нормування і стимулювання;
- організація і технологія виробництва;
- процеси господарської діяльності;
- проектно-кошторисна документація тощо.

Функції внутрішнього аудиту полягають у поліпшенні контролю всередині підприємства та виконанні захисної ролі, пов'язаної зі зберіганням активів, отриманням точної інформації про наявність майна власника [11].

Впровадження системи внутрішнього аудиту на сільськогосподарському підприємстві є необхідним етапом для забезпечення ефективної діяльності, стабільного фінансового становища та забезпечення прозорості всіх процесів. Внутрішній аудит сприяє не лише виявленню та усуненню недоліків у фінансово-господарській діяльності, а й оптимізації використання ресурсів, підвищенню рентабельності та збереженню майна підприємства.

Ціль внутрішнього аудиту полягає у забезпеченні дотримання політик керівництва, ефективному використанні матеріальних і фінансових ресурсів, а також забезпеченні захисту від можливих зловживань. Завдяки періодичному контролю, аналізу та перевіркам внутрішні аудитори виявляють проблеми, що

можуть стати перешкодою для розвитку підприємства, та надають рекомендації щодо їх усунення.

Особливістю сільськогосподарських підприємств є сезонність діяльності, специфічність обліку та управлінських процесів, що вимагає належної координації між підрозділами. Внутрішній аудит дозволяє уніфікувати методи обліку, забезпечити достовірність звітності та підвищити ефективність управлінських рішень. Таким чином, система внутрішнього аудиту є важливим інструментом для підтримки стабільного фінансового стану та забезпечення довгострокового розвитку підприємства, оптимізації витрат і досягнення високих показників господарської діяльності в умовах ринку [12].

Узагальнюючи, внутрішній аудит стає ключовим елементом не лише для контролю, а й для стратегічного управління сільськогосподарським підприємством, що дозволяє покращити його конкурентоспроможність та фінансову стійкість.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ У ФГ «ВРОЖАЙНЕ»

2.1. Загальна характеристика підприємства ФГ «Врожайне»

Фермерське господарство «Врожай» розташоване в селі Слобода Шаргородська Шаргородського району Вінницької області. Відстань до обласного центру становить 100 км, до районного центру - 3 км, а до найближчої залізничної станції Ярошенка - 36 км. Вся сільськогосподарська продукція, що виробляється в господарстві, є конкурентоспроможною, а підприємство має повністю забезпечену робочу силу.

Таблиця 2.1.

Штатний розпис працівників апарату управління на період з 01.01.2024 по 31.12.2024 рр.

Голова ФГ	Дідик Анатолій Павлович
Замісник голови ФГ	Дідик Сергій Павлович
Головний бухгалтер	Дідик Тетяна Василівна
Головний інженер	Дубенко Ігор Миколайович
Головний агроном	Костур Сергій Іванович
Агроном - насіннєвод	Борець Олександр Петрович
Механік	Москальов Олександр Васильович
Завідуючий складами	Мокрот Юрій Михайлович
Бухгалтер по рахунках	Козак Валентина Василівна
Бухгалтер по рахунках	Діхтярук Оксана Анатолівна

Всі працівники мають відповідну кваліфікацію та практичний досвід, необхідний для реалізації бізнес-плану.

Підприємство орендує землю (паї) у трьох сільських рад: Політанківської, Слободо-Шаргородської та Лозівської.

Основними постачальниками матеріально-технічних ресурсів є: По ПММ

- ПАТ “Концерн Галнафтогаз”
- ТОВ Грант-Ойл Петролеум
- Калина ЛТД ЗАО
- ПАТ “Кременчукнафтопродукт сервіс”

По запчастинах

- Асоціація “Механіка”

- Вінницька філія ДТ “Райз-агротехніка”
 - ТОВ “Укравтозапчастина”
 - Шаргородська РП Агромаш
- По добривах, пестицидах і насінні
- Август-Україна
 - ВО МОН “Вінницянасінпром”
 - СТОВ “Зоря-Маїс-Насіння”
 - ТОВ “КВС-Україна”
 - ТОВ АПК “Поділляагроінвест”
 - ПВКП “Пера-Інвест”
 - ДП “Райз-Агросервіс”

Основними споживачами продукції ФГ «Врожайне» є: ТОВ «Цукровий комбінат» (м. Бар), цукровий завод ТОВ «Кристал» (сmt. Браїлів), ТОВ «ЗГАР» (м. Вінниця), ТОВ «Луї Дрейфус Україна ЛТД» (м. Київ), ТОВ «Орлан плюс» (м. Стрий), ТОВ «Біосен» (м. Черкаси), ТОВ «Трейд Інвест і К» та інші компанії.

ФГ «Врожайне» розташоване в Шаргородському районі Вінницької області, який за агрокліматичним районуванням належить до помірно-теплого, вологого регіону. Клімат помірно-континентальний, із середньорічною температурою +7,6 °С. Середньорічна кількість опадів становить 541 мм, з яких 70% випадає влітку. Абсолютний мінімум температури в січні сягає -27 °С, інколи досягає -30 °С, а максимальна кількість морозних днів — 87–90 на рік. Глибина промерзання ґрунту коливається від 30 до 90 см. У липні максимальна температура може досягати +30...+33 °С.

Землекористування господарства знаходиться в центральній частині Вінницької області та відноситься до центрального агроґрунтового району (Барсько-Шаргородський підрайон) Північної підпровінції Правобережного Лісостепу. Ґрунтовий покрив представлений чорноземом опідзоленим (24,5%) і темно-сірим опідзоленим ґрунтом (75,5%).

ФГ «Врожайне» створено на основі приватної власності. Засновником підприємства є Дідик Анатолій Павлович, 1970 року народження, із вищою освітою за спеціальністю «вчений агроном». Головним бухгалтером призначено Дідик Тетяну Василівну, 1974 року народження, яка має вищу освіту за спеціальністю «організація і управління в сільському господарстві». Замісником голови господарства згідно з наказом №7 від 03.04.2020 року призначено Дідика Сергія Павловича, 1976 року народження, також із вищою освітою за спеціальністю «вчений агроном».

Ефективна підприємницька діяльність господарства забезпечується надійним фінансовим підґрунтям. Залучені кошти дозволяють вчасно виконувати комплексний обробіток сільськогосподарських угідь, що сприяє досягненню високих результатів [13].

Організаційну структуру управління ФГ «Врожайне» представлено на рис 2.1., додаток Д

У процесі переходу на економічні методи управління підприємством, ключову роль відіграє діяльність планово-економічного відділу. Його завдання полягають у підвищенні ефективності роботи спеціалістів, забезпеченні економії ресурсів і досягненні високих кінцевих результатів. Саме ці аспекти визначають ступінь задоволення потреб населення у продуктах харчування та товарах широкого вжитку, виготовлених із сільськогосподарської сировини.

Спеціалізація виробництва є важливою складовою суспільного поділу праці, яка визначає переважаючі види продукції, характерні для певної території чи підприємства. Така форма організації сільського господарства дозволяє зосередити ресурси на виробництві окремих видів продукції, що сприяє підвищенню ефективності та отриманню кращих результатів господарської діяльності [14].

Економічний стан підприємства та регіону значною мірою залежить від правильного вибору галузей сільського господарства та їх комбінації, тобто від спеціалізації. Спеціалізація є місцевим явищем, притаманним окремим

підприємствам, регіонам чи країнам, і має тенденцію до поглиблення на всіх рівнях організації. Конкуренція між сільськогосподарськими товаровиробниками, особливо в умовах насиченого продовольчого ринку, стимулює підприємства концентруватися на виробництві конкурентоспроможної продукції, яка забезпечує їхнє економічне виживання.

Важливим чинником, що впливає на розміщення та спеціалізацію, є наявність стабільного ринку збуту. Підприємства орієнтуються на збільшення обсягів виробництва продукції з високим попитом. Також значний вплив мають відстань до ринку збуту та якість доріг, які забезпечують транспортну доступність [15].

Аналіз галузевої структури та спеціалізації господарства має на меті:

- оцінити, наскільки правильно визначено структуру галузей і спеціалізацію відповідно до природно-економічних умов;
- перевірити, чи сприяє обрана структура виконанню завдань із реалізації сільськогосподарської продукції;
- встановити, чи забезпечується раціональне використання землі, матеріально-технічних засобів і праці;
- оцінити використання продукції одних галузей для розвитку інших;
- виявити ефективність допоміжних галузей для підтримки основних;
- порівняти рівень продуктивності праці та матеріальні витрати з передовими господарствами;
- визначити, як спеціалізація впливає на загальний економічний стан підприємства.

Правильно обрана спеціалізація є ключем до підвищення продуктивності праці, скорочення витрат і зміцнення конкурентних позицій господарства.

Під час аналізу спеціалізації господарства використовують показники вартісні, натуральні, відносні. Тому здійснімо аналіз розміщення і

спеціалізацію даного господарства, а також розрахуємо його галузеву структуру (табл.. 2.2), додаток Е.

Характеризуючи дані таблиці 2.2 спостерігається така тенденція, що основними галузями якими займається дане господарство і які займають найбільшу питому вагу це є:

- зернове господарство, процент якого займає по галузі 45,5% .
- вирощування цукрового буряка становить 45,7% .
- свинарство 18,7% .
- скотарство 81,2% .

Додатковими галузями, які не займають такої ж великої питомої ваги у структурі господарства це є:

- кормо виробництво, процент якого становить 2,3% .
- інші галузі по рослинництву 4,5% .

Розрахуємо коефіцієнт спеціалізації, який показуватиме рівень спеціалізації господарства, розраховується він за формулою:

$$K_c = 100 / \sum_{i=1}^n (P_i - 1) \quad (1.1)$$

Де P_i – питома вага товарної продукції.

i – порядковий номер.

K_c – коефіцієнт спеціалізації.

$$K_c (2023 \text{ р.}) = 100 / (79,1(2*1-1) + 51,1(2*2-1) + 25,2(2*3-1)) = 0,3$$

$$K_c (2024 \text{ р.}) = 100 / (54,18(2*1-1) + 46(2*2-1) + 45,5(2*3-1)) = 0,2$$

Оптимальне значення коефіцієнта таке:

до 0,35 – невисокий рівень спеціалізації.

від 0,35- 0,50 – середній.

від 0,50-0,65 – високий.

близько 1,0 – вузька спеціалізація.

Коефіцієнт спеціалізації показує про невисокий рівень спеціалізації, тобто підприємство орієнтується на всі види галузі.

Важливе значення при вивченні цього питання є розгляд складу і структури товарної продукції.

Товарна продукція є основним прямим показником спеціалізації господарства, структура прибутків від реалізації продукції займає однорядне значення.

Тому найкращих результатів досягає те підприємство, яке правильно поєднує галузі в яких воно спеціалізується.

Аналізуючи дані таблиці 2.3 (додаток Ж), видно що з кожним роком виручка від реалізації продукції господарства збільшується, але тільки за 2024 рік спостерігається зменшення, фактором цього є нинішня ситуація в нашій країні з її нестабільністю і високим рівнем інфляції. Починаючи з 2021 року по 2024 року виручка від реалізації продукції рослинництва становила у 2021 – 825,2 тис. грн., у 2022 році – 1288,6 тис. грн., у 2023 році – 1174,8 тис. грн., а в 2024 році – 2388,3 тис. грн..

Від реалізації продукції тваринництва виручених коштів становило у 2021 році – 2435,9 тис. грн., 2022 році – 3823,9 тис. грн., 2023 році – 5795,6 тис. грн., а в 2024 році – 5106,6 тис. грн., причиною цього є зменшення за останні два роки виручки від реалізації молока, яка у 2023 році становила 2944,4 тис. грн., а в 2024 році 2766,6 тобто зменшилося на 197,8 тис. грн. кошти від реалізації великої рогатої худоби і свиней теж зменшилась.

Основними показниками, що характеризують розмір підприємства є: площа сільськогосподарських угідь і посівів і середньорічна кількість працюючих на підприємстві, врожайність основних сільськогосподарських культур, поголів'я тварин, виробництво валової і товарної продукції та послуг. [8].

Земельні ресурси є основою матеріального і духовного виробництва. Від характеру і рівня ефективності використання землі залежить розвиток продуктивних сил, масштаби виробництва і матеріальне благополуччя населення. [9].

Тому розглянемо як використовують сільськогосподарські землі в господарстві ФГ «Врожайне» на основі таблиці 2.4 (додаток И).

Характеризуючи дані таблиці можна зробити висновок що землі які використовуються підприємством збільшуються, а саме: у 2022 році загальна площа становила -2859,9 га ., у 2023 році - 3012 га ., у 2024 році – 3532,95 га., а в 2024 році 3217,4 тобто збільшився на 4% порівняно з попереднім роком.

Така ж тенденція спостерігається по ріллі і сільськогосподарським угіддям.

Про високий рівень використання землі свідчать такі показники як коефіцієнт освоєння та коефіцієнт розораності, які становлять по даному господарству одиницю. Це є позитивним зрушенням оскільки при цьому збільшуються не тільки площі земель, але й певні показники ефективності діяльності. Зі збільшенням площі земель навантаження на одного робітника теж збільшується [16].

Саме працівники теж відіграють вирішальну роль у формуванні і організації процесу виробництва. Кожне аграрне підприємство може ефективно працювати за умови, коли воно має необхідний професійний і кваліфікаційний склад працівників, доцільну кадрову структуру. Залежно від умов найму працівників їх класифікують за такими категоріями:

1. Постійні працівники – ті, які є членами підприємства або прийняті на роботу по найму на тривалий час без його точного визначення.

2. Тимчасові працівники – ті, яких зараховують до складу трудового колективу тимчасово на термін до двох місяців.

3. Сезонні працівники – ті, яких зараховують до складу трудового колективу на термін від двох до шести місяців для виконання сезонних робіт.

Отже, склад трудових колективів господарств формуються за рахунок членів підприємств і найманих працівників з різними умовами найняття на роботу. [10].

Охарактеризуємо склад і структуру ФГ «Врожайне», який теж користується загальноприйнятими правилами прийняття на роботу працівників (табл. 2.5), додаток К.

Досліджуючи наявність і використання працівників у 2022 році становила 324 особи, у 2023 році – 288, а в 2024 році – 316, порівняно з 2023 роком чисельність працюючих збільшилась на 9% , з них постійних у 2024 році –286 осіб, а в 2023 році -262, тобто зросло на 9 %, змінних на 7%.

Відпрацьовано людину – годин становить у 2022 році 547,5 люд. – год., в 2023 році - 627,5 люд. – год., а в 2024 – 542,2 люд.- год. прослідковується аспект, що зі зменшенням кількості штатних працівників, а така ситуація виникла у 2023 році, зменшується відпрацьованих людину – годин.

Для характеристики рівня інтенсивності та економічної ефективності виробництва використовують систему показників представлену у табл. 2.6., додаток Л.

Характеризуючи дані таблиці 2.6, урожайність деяких культур по рокам знизилась, а це такі культури як зернові їх урожайність у 2022 році становить 46,6, у 2023 році 43,2, а в 2024 році – 28,2 ц/га., ярі зернові, спостерігається динаміка зменшення 2024 році – 26,6, а збільшення 31,9 ц/га. Цукрові буряки зібрали у 2022 році, найменше у 2023 році.

Продуктивність тварин таких як корів, свиней не висока, але спостерігається тенденція збільшення. У свиней найбільша продуктивність була у 2023 році - 194 кг, дещо менша у 2023 році –157,7 кг.

Вартість валової продукції на 1 гривню основних засобів зменшилась у 2023 році – 0,45 грн., а в 2024 році – 0,37 грн., на одного середньорічного робітника збільшилась на 12%. Прибуток збільшився на 27 %. Рівень рентабельності дещо зменшилась, у 2023 році він найбільший(127%), а 2024 році найменший (101%). Норма прибутку збільшилась на 10 %.

Отже, вивчаючи і досліджуючи діяльність ФГ «Врожайне», на основі різних показників що дозволяють прослідковувати різні ситуації які виникають на даному підприємстві можна зробити зальний висновок.

Незважаючи на економічне становище в країні, дане підприємство намагається ефективно здійснювати свою діяльність. А саме збільшує площі земельних ресурсів завдяки освоєнню нових земель, для того щоб збільшити

обсяги виробництва продукції, підвищити прибуток, рівень рентабельності, який забезпечує переведення господарства на повне самофінансування. Основною діяльністю якою займається підприємство це вирощуванням таких культур як: зернових, цукрових буряків, доглядом за свинями і коровами, додатковими галузями є кормо виробництва та інші галузі рослинництва. Тобто ФГ «Врожайне» орієнтується в зерново-молочному напрямі. Коефіцієнт спеціалізації низький (2023 році – 0,2, а в 2024 – 0,3), тобто організація охоплює всі види діяльності.

ФГ «Врожайне» демонструє стійкість до економічних викликів, завдяки оптимальному поєднанню галузей, розширенню земельних ресурсів та грамотній організації праці. Для підвищення ефективності діяльності доцільно поглибити спеціалізацію, оптимізувати виробничі витрати та зосередити зусилля на напрямках з найбільшою рентабельністю.

Для аналізу системи внутрішнього аудиту фермерського господарства «Врожайне» слід врахувати кілька ключових аспектів.

Основні завдання та функції

- Контроль за дотриманням законодавчих норм.
- Моніторинг фінансових операцій (доходи, витрати, кредити, виплати постачальникам).
- Оцінка ефективності процесів виробництва (посів, догляд за культурами, збір урожаю).
- Контроль за матеріальними цінностями (насіння, добрива, техніка, паливо).
- Ризик-менеджмент (виявлення та мінімізація ризиків).

Процедури внутрішнього аудиту

- Планування: Чи складається річний або квартальний план аудиту?
- Документообіг: Як проводиться аналіз документів (договорів, рахунків, звітності)
- Оцінка ризиків: Які ризики виділено у господарстві (наприклад, неврожай, крадіжки, недоліки в управлінні)

- Методи перевірок: Інвентаризація, перевірка записів, співбесіди з персоналом.

- Автоматизація: Чи використовуються програмні засоби для аналізу даних?

Система звітності

- Формування звітів за результатами перевірок.
- Оцінка виконання рекомендацій, наданих аудиторам.
- Чіткість та прозорість у поданні результатів керівництву.

Виявлені недоліки та пропозиції

- Недоліки у процесах контролю (наприклад, відсутність належного обліку).
- Рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності (оптимізація витрат, зміна технологій обробки земель тощо).

Показники ефективності внутрішнього аудиту

- Зменшення витрат завдяки впровадженню рекомендацій.
- Зниження кількості ризикових операцій.
- Поліпшення фінансових показників (рентабельність, ліквідність).

2.2. Методика проведення внутрішнього аудиту

Методика є важливим інструментом роботи системи внутрішнього аудиту. Керівник використовує її при підготовці перевірки, складанні програми і розподілу обов'язків між внутрішніми аудиторам. Пропонована методика розроблена на прикладі загального аудиту і включає три розділи: [17, 18]

1. Планування внутрішнього аудиту і інша підготовча робота.
2. Основні напрями аудиторської перевірки, що складає безпосереднє рішення задач по перевірці: операцій з наявними грошовими коштами; операцій на рахунках в банках; операцій зовнішніх розрахунків; розрахунків по заробітній платні; операцій з основними засобами; обліку виробничих

запасів; фінансових вкладень; витрат; фінансових результатів, фондів, резервів, кредитів і позик; правильності нарахування і сплати податків.

3. Порядок складання звіту, його узгодження і представлення керівництву.

Направлену на досягнення цілей при рішенні задач внутрішнього аудиту методикі необхідно проаналізувати в різних аспектах, яким властиві: вертикальний, горизонтальний, трендовий аналіз окремих статей балансу, а також розрахунок і оцінку коефіцієнтів (ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності, фінансової незалежності і визначення його впливу на стратегії управління). Необхідна для визначення цих коефіцієнтів інформаційна база, яка готується на основі бухгалтерської і статистичної звітності, а також даних бухгалтерського обліку.

Залежно від специфіки сегмента, що перевіряється, аналіз може, проводиться по наступних напрямках:

- аналіз фінансового стану за даними балансу, при цьому проводиться вертикальний аналіз (аналіз питомої ваги окремої статті балансу в його загальному підсумку), горизонтальний (аналіз темпів зростання або зниження сум по статтях балансу в звітному періоді в порівнянні з попереднім), трендовий (аналіз визначається середньорічним темпом приросту по статтях балансу і розраховується його прогнозне значення, хоча при цьому і присутній недолік заснований на тенденції екстраполяції, перенесенні даних тенденції на майбутнє);

- розрахунок і оцінка коефіцієнтів ліквідності, таких як загальний показник ліквідності, коефіцієнт абсолютної і поточної ліквідності; коефіцієнтів забезпечення власними засобами, коефіцієнтів відновлення або втрати платоспроможності (варто відмітити, що в Україні це основний коефіцієнт, який характеризує життєдіяльність підприємства);

- розрахунок і оцінка фінансової стійкості: абсолютна стійкість, нормальна стійкість, нестійкий фінансовий стан, кризовий стан.

- оцінка ділової активності; розрахунок і аналіз фінансового циклу;

- аналіз чинника прибутку від реалізації;
- аналіз рентабельності організації; розрахунок коефіцієнта фінансової незалежності, його вплив на вибір стратегії управління;
- аналіз руху власного капіталу; розрахунок чистих активів;
- аналіз руху грошових коштів; оцінка достатності грошових коштів.
- аналіз руху позикових засобів;
- аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості;
- аналіз майна, що амортизується (обсяг, динаміка, структура, ефективність);
- аналіз руху засобів фінансування довгострокових фінансових вкладень.

Варто відзначити, що при оцінці і розрахунку фінансової стійкості важливо розглядати не окремо взяті показники, а їх різні комбінації і залежність.

Загальний порядок організації та проведення внутрішнього аудиту наведений нижче (табл. 2.7), додаток М [19].

Виявлені в ході перевірки відхилення, що не вимагають істотних змін в діяльності підрозділу і входять до компетенції керівника підрозділу, необхідно усунути в ході перевірки. Про їх усунення в процесі перевірки робляться відповідні записи в звіті.

Підвищенню ефективності перевірки сприяє обговорення їх підсумків із засновниками, керівниками і відповідальними працівниками підприємства. При необхідності питання збереження власності обговорюються з персоналом підрозділу, вносяться їх пропозиції по організаційно-технічних заходах і затверджуються плани по усуненню виявлених відхилень і міри по підвищенню ефективності роботи даного підрозділу. Звітні документи по аудиторських перевірках, проект рішення по перевірці (наказ), додаток, інші документи по перевірці і перелік вжитих заходів представляються на розгляд посадовцю, що призначив аудиторську перевірку.

Внутрішній аудитор результати своєї роботи відображає у звіті, який дає йому можливість звернути увагу керівництва на відповідну проблему. Щоб досягти намічених цілей, звіт не варто розтягувати і перевантажувати зайвими подробицями. Він має бути чітким, точним, зрозумілим і своєчасним. Стандартної форми для звітів внутрішніх аудиторів немає і, ймовірно, ніколи не буде через багатогранність об'єктів перевірки, відмінності у здібностях та інтересах керівників [20].

У висновку коротко викладаються факти порушення правил, інструкцій і законів, дається висновок аудитора за кожним встановленим фактом, називається конкретна винна особа того чи іншого порушення.

Висновки аудитор складає самостійно, підписує тільки сам. В аудиторському звіті викладаються усі факти порушень, виявлені перевіркою, а у висновках робляться висновки за найбільш суттєвими з них. Складаючи висновки, аудитор повинен робити посилання на конкретні сторінки аудиторського звіту.

Аудитор вправі складати тільки ті висновки, які відображають результати проведених ним досліджень. Якщо аудитор одночасно є спеціалістом і в іншій галузі, то він вправі складати висновки і спеціального характеру. Аудитор зобов'язаний відобразити в аудиторському звіті усі виявлені ним порушення, але у своїх висновках не повинен виходити за межі своєї компетенції.

Аудитор не може робити висновків з питання, хто саме здійснив крадіжку. Перевірка може тільки виявити осіб, що несуть матеріальну відповідальність за нестачу, неправильне ведення обліку та ін.

Таким чином, в компетенцію аудитора входить з'ясування обставин, пов'язаних з відступами і порушеннями правил ведення бухгалтерського обліку: недотримання термінів і правил проведення інвентаризацій; несвоєчасне та неповне оприбуткування і списання цінностей; неправильне оформлення документів; неправильне списання природних втрат; порушення

правил ведення касових операцій; помилки і зловживання в облікових регістрах тощо.

Результати внутрішнього аудиту не можуть вважатись досягнутими до того часу, поки не будуть впроваджені рекомендації й усунуті виявлені відхилення.

2.3 Ризик-орієнтований підхід до планування та проведення внутрішнього аудиту

Планування та організація робіт внутрішнього аудиту є відображенням його стратегії і тактики: виявлення ключових ризиків фермерського господарства та ризиків діяльності служби внутрішнього аудиту, визначення помилок, складання стратегічного плану, розробка програми та процедур, координаційні роботи служби внутрішнього аудиту [21].

На ФГ «Врожайне» служба внутрішнього аудиту проводить роботи з внутрішнього аудиту у дві стадії:

1) перша: визначення та оцінка бізнес-ризиків підрозділів підприємства;

2) визначення суттєвих помилок, ризиків діяльності служби внутрішнього аудиту та складання планів з врахуванням виявлених ризиків.

Ризик орієнтовний підхід в нашому випадку базується на концепції «Управління ризиками організації. Інтегрована модель» (COSO risk) за наступних умов:

- внутрішнє середовище підприємства ФГ «Врожайне» включає впорядковану організаційну структуру, здорову корпоративну культуру, чіткій розподіл відповідальності, політику і практику роботи з персоналом, затверджені програми управління ризиками, ефективно функціонуючу службу внутрішнього контролю. Аудитори визначають суть та причини виникнення ризиків по підприємству;

- встановлення стратегічних цілей дозволяє перевірити дотримання стратегії розвитку фермерського господарства з урахуванням як внутрішніх

так і зовнішніх факторів впливу.

Внутрішні ризики управління підприємством визначаються в першу чергу, так як вони є найбільш наявними, легше виявляються, спеціалісти служби внутрішнього аудиту вибирають оптимальні методи управління даними ризиками. Зовнішні ризики визначаються складніше, їх виявлення та оцінка потребують додаткових витрат [22]. Встановленням наявності чітко сформованих оперативних та стратегічних цілей займаються внутрішні аудитори. Якщо аудитор встановлює факт недотримання стратегічних цілей фермерського господарства, то він чітко окреслює можливе виникнення ризиків для організації та можливі негативні наслідки, які можуть призвести до втрати активів або навіть, в найгіршому випадку, до банкрутства [25]. Дефініція подій - зосередження уваги аудитора на виявленні та перевірці бізнес-ризиків підприємства.

Оскільки саме джерела ризиків приводять до ризикових подій, які суттєво впливають на фінансово-господарський результат діяльності фермерського господарства. Для виявлення цих джерел ризиків проводиться певна низка дій при проведенні внутрішнього аудиту:

- визначаються зони ризику,
- виявляється ризик в операціях на підприємстві;
- встановлюються причинно-наслідкові зв'язки між операцією, джерелом та ризиком.

Після того, як виявлені джерела ризиків аудитор встановлює ключові ризики, що мають найбільший вплив на результати діяльності фермерського господарства. Цей підхід називається «спадний» або «зверху-вниз».

Коли аудитор виявить найбільш впливовіші ризики. проводить їх оцінку як якісну так і кількісну.

Аудитори ФГ «Врожайне» не мають досить надійної бази для встановлення бізнес-ризиків. Вони використовують спрощений метод та якісну оцінку для висвітлення основних негативних факторів. Оцінка таких ризиків є поверхневою.

Тож можна зробити висновок, що керівництво ФГ «Врожайне» отримує викривлену інформацію на основі якої може приймати не вірні рішення, що може призвести до негативних наслідків.

Якісна оцінка бізнес-ризиків проходить за допомогою вибірки та тестування наведеного в таблиці 2.8, додаток Н.

В результаті проведеної оцінки відбувається виділення найбільш актуальних та значущих для підприємства ризиків. Головне завдання проведення даної оцінки - це відокремлення ризиків, що з великою вірогідністю не виправдають витрат на їх вивчення та регулювання [23].

Після вивчення найвагоміших бізнес-ризиків, що є найбільш актуальними і значущими для підприємства, внутрішні аудитори приступають до планування робіт із внутрішнього аудиту з урахуванням ризик-орієнтованого підходу та складання програми аудиту.

Ризик-орієнтований підхід є актуальною складовою внутрішнього аудиту для сільськогосподарських підприємств України виходячи з огляду на євроінтеграцію та відкриття нових ринків збуту продукції. Він враховує закордонний досвід та дозволяє внутрішнім аудиторам вибрати вірні об'єкти внутрішнього аудиту, що являє собою якісне покращення роботи аудиторів при проведенні перевірок. Результати проведених досліджень є основою подальшого обґрунтування технології проведення якісної і кількісної оцінки ключових бізнес-ризиків фермерського господарства при планування та проведенні внутрішнього аудиту [24].

Дослідивши всю наведену вище інформацію, ми можемо зробити наступні висновки:

1) ФГ «Врожайне» за аналізований період має задовільний фінансовий стан через зниження показників рентабельності; дана ситуація відображає неякісний підхід до оцінки бізнес-ризиків та прийняття управлінських рішень;

2) ФГ «Врожайне» має складну організаційну структуру та взаємозв'язки, що є умовою для виникнення бізнес-ризиків в діяльності

підприємства;

3) бухгалтерський облік фермерського господарства побудований згідно законодавчих норм та вимог, ведеться за допомогою бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером;

4) для забезпечення ефективного функціонування та попередження ризиків створена служба внутрішнього аудиту на підприємстві;

5) служба внутрішнього аудиту функціонує на основі нормативно-правових актів та розробленого Положення; планування процесу внутрішнього аудиту складається з визначених етапів;

6) робота служби внутрішнього аудиту планується на основі ризик - орієнтованого «спадного» підходу, використовується спрощений метод та якісна оцінка.

Робота аудиторів у даному випадку є неповною, з втратою якості аудиторського висновку та, як наслідок, прийняттям невірних рішень керівництвом фермерського господарства.

Основну увагу внутрішньому аудиту слід приділяти перевірці тих показників фінансово-господарської діяльності підприємства, які можуть позитивно вплинути на ефективність виробництва. Така перевірка має спрямовуватися на попередження (профілактику) відхилень від нормативно-правових актів чи зловживань. Важливо також ретельно дослідити ті господарські операції, які мають бути документально оформлені й своєчасно відображені в облікових регістрах та у фінансовій звітності [25].

Внутрішній аудит є важливим елементом забезпечення фінансової стабільності та ефективного управління діяльністю підприємства. У ФГ «Врожайне» цей напрямок є базовим інструментом контролю за виробничими, фінансовими та організаційними процесами.

Основна мета внутрішнього аудиту – забезпечення достовірності фінансової інформації, запобігання зловживанням та підвищення ефективності управлінських рішень. До основних завдань відносяться:

- оцінка раціональності використання ресурсів (земельних, трудових, фінансових);
- перевірка дотримання внутрішніх політик і процедур;
- моніторинг виконання бюджетів та планових показників;
- аналіз ризиків, пов'язаних з виробничою діяльністю;
- формування рекомендацій щодо покращення управління.

На підприємстві відсутній окремий підрозділ внутрішнього аудиту. Його функції виконуються керівництвом та головним бухгалтером. Така організаційна модель дозволяє зменшити витрати на утримання штату, але має певні недоліки, пов'язані з браком незалежності та глибини перевірок.

Аудиторські перевірки здійснюються періодично, зазвичай на етапах:

- складання фінансової звітності;
- проведення інвентаризації основних засобів та запасів;
- аналізу виконання виробничих планів.

Особлива увага приділяється обліку виробничих витрат, правильності розрахунку заробітної плати та використанню матеріальних ресурсів.

Сильні сторони системи внутрішнього аудиту

- Гнучкість: можливість швидкого реагування на зміни в умовах діяльності підприємства.
- Компетентність персоналу: керівництво та бухгалтерія добре обізнані з особливостями виробництва.
- Економія витрат: відсутність окремого відділу внутрішнього аудиту знижує адміністративні витрати.

Недоліки системи внутрішнього аудиту

- Брак незалежності: аудиторські функції виконуються особами, які залучені до управлінських процесів, що може впливати на об'єктивність.
- Обмежений масштаб перевірок: через відсутність спеціалізованого персоналу обмежуються можливості детального аналізу.
- Відсутність автоматизації: процеси аудиту здійснюються вручну, що збільшує ризик помилок та уповільнює виконання завдань.

Рекомендації щодо вдосконалення системи внутрішнього аудиту

1. Створення окремої аудиторської групи: навіть невелика команда незалежних фахівців може підвищити об'єктивність і якість перевірок.
2. Автоматизація процесів: впровадження спеціалізованого програмного забезпечення для фінансового обліку та контролю ризиків.
3. Регламентація внутрішнього аудиту: розробка чітких процедур і графіку перевірок, що охоплюють усі аспекти діяльності.
4. Розширення компетенцій персоналу: проведення навчань з внутрішнього аудиту, управління ризиками та фінансового аналізу.
5. Моніторинг ризиків: запровадження системи оцінки та управління ризиками, з урахуванням специфіки сільськогосподарської діяльності.

Система внутрішнього аудиту у ФГ «Врожайне» є базовою та орієнтованою на основні виробничі й фінансові аспекти. Вона дозволяє здійснювати контроль за основними процесами, але потребує вдосконалення для підвищення ефективності та прозорості управління. Запровадження автоматизації, незалежного аудиту та додаткових механізмів контролю сприятиме посиленню фінансової стабільності та зниженню ризиків підприємства.

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Підвищенню ефективності діяльності підприємства може суттєво сприяти інтеграція внутрішнього аудиту з управлінським обліком та функціонально-вартісним аналізом, які разом мають створити систему дієвого контролінгу, покликану знаходити та мобілізувати резерви економії ресурсів, раціоналізацію технологічних процесів, зменшення собівартості та підвищення конкурентоспроможності продукції, товарів, робіт (послуг) [26].

У аудиторських стандартах для практичного застосування на вітчизняних підприємствах, на наш погляд, мають міститися вимоги до документального забезпечення не тільки зовнішнього фінансового аудиту, але і внутрішніх аудитів (завдань з надання достатньої впевненості, що не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації), за якими проводиться перевірка податкового, управлінського обліку, звітності в облікових підсистемах [27].

Також внутрішньому аудиту потрібно забезпечити співпрацю з юрисконсультom із питань дотримання законів, положень (стандартів) бухгалтерського обліку, Плану рахунків та Інструкції про його застосування, Інструкції з інвентаризації, Положення про ведення касових операцій тощо.

При розробці рекомендацій щодо організації внутрішнього аудиту пропонується впровадити такі заходи [27]:

- 1) розробка внутрішньої документації, що регулює порядок здійснення внутрішнього аудиту;
- 2) створення раціональної структури внутрішнього аудиту;
- 3) визначення кола питань, що підлягають внутрішньому аудиту, тобто ефективне планування.

Усі вищезазначені заходи повинні знаходити своє відображення при складанні робочих та звітних документів внутрішнього аудиту та прийнятті

управлінських рішень щодо його вдосконалення [21].

Водночас варто зазначити, що об'єднання загальних і специфічних методів організації внутрішнього аудиту слід реалізовувати на практиці у вигляді Положення про відділ внутрішнього аудиту та/чи Положення про контрольну діяльність.

У цих документах потрібно визначити:

- форму організації та тип організації структури апарату внутрішнього аудиту підприємства;
- форму ведення внутрішнього аудиту підприємства;
- організацію та ступінь деталізації внутрішнього аудиту при застосуванні комп'ютерних інформаційних систем;
- формування систем захисту конфіденційної інформації в системі внутрішнього аудиту підприємства;
- метод моніторингу надійності, ефективності, якості внутрішнього аудиту підприємства.

Розробка таких документів можлива в умовах наявності даних про механізми виникнення, рух та обробку інформації, а також направленість та інтенсивність документообігу на підприємстві [27].

Не слід забувати про такий аспект, як розробка методики внутрішнього аудиту, робочої документації. Такі документи на підприємстві можна оформити у вигляді корпоративних стандартів, що значно полегшить роботу внутрішніх аудиторів та сприятиме усвідомленню управлінським складом підприємства тієї інформації, що надає аудит [28].

Методичними прийомами внутрішнього аудиту є сукупність способів вивчення законності, доцільності й ефективності господарських операцій для оцінювання діяльності підприємства в цілому, які будуть подібні між собою, незалежно від особливостей підприємства. Тобто їхня різноманітність зумовлюється не тільки об'єктами аудиту, а й професійним рівнем і практичним досвідом працівників аудиторської служби підприємства [28].

Результати проведення внутрішнього аудиту, як комплексного, так і за

окремими ділянками роботи, необхідно оформляти спеціальними документами. Пропонуємо впровадити організаційну модель внутрішнього аудиту, яку наведено в табл. 3.1., додаток П

Створення служби внутрішнього аудиту доцільно проводити на великих підприємствах з багатьма видами діяльності, значною кількістю відділів та працівників.

Досліджуване нами підприємство ФГ «Врожайне» є суб'єктом малого підприємництва і має невеликі розміри. Тому доцільним буде не створювати цілий відділ внутрішнього аудиту, а ввести посаду внутрішнього аудитора, або ж розподілити контрольні функції між підрозділами і працівниками, що дозволить керівництву:

- ефективно здійснювати постійний моніторинг діяльності структурних підрозділів;
- здійснювати оперативний контроль за всіма фактами діяльності підприємства;
- виявляти стратегічні напрями розвитку підприємства;
- контролювати економічну доцільність здійснення господарських операцій та ефективність використання ресурсів, які є у його розпорядженні;
- на основі накопичених даних обробляти та аналізувати наявну інформацію про контрольні заходи, що проводяться на підприємстві, з метою вчасного прийняття управлінських рішень;
- надавати оперативні та зведені дані про стан об'єктів внутрішньогосподарського контролю зацікавленим особам.

Це сприятиме підвищенню ефективності нашого підприємства, тому що для створення цілого відділу необхідні великі витрати, які таке підприємство не зможе понести у зв'язку з малим розміром доходу.

Важливе значення має також дотримання кваліфікаційних вимог щодо осіб, які виконують функції внутрішнього контролю з метою виконання завдань, які ставляться перед ними, на належному фаховому рівні [29].

Для суттєвого покращення внутрішнього аудиту відповідні працівники

мають проявляти максимальну ініціативу і зацікавленість процесом через висловлення пропозицій щодо вибору об'єктів перевірок, методів та строків проведення аудиту як планового, так і позапланового.

Працівники аудиторської служби на підприємстві, за якими закріплена певна ділянка аналітичної роботи, краще орієнтуються у своїй визначеній частині роботи, ніж керівництво фірми, тому основою якості внутрішньо-фірмових аудиторських послуг виступає затверджене у правовому порядку право рядових працівників брати участь у плануванні аудиторської діяльності [29].

Одним із методів контролю якості внутрішнього аудиту є процес взаємних звірок, коли один працівник дає і перевіряє завдання, доручене іншому працівнику і навпаки. Така процедура зменшує процес «звикання» до однакової роботи, а, отже, допомагає виявити механічні помилки.

Для економії фінансових ресурсів деякі підприємства доручають проведення внутрішнього аудиту фінансовим відділам та відділам контролінгу, у складі яких інколи створюються спеціалізовані підрозділи для здійснення аудиторських перевірок.

Внутрішні аудитори деякою мірою є підконтрольними керівництву підприємства, тому їхня думка є менш об'єктивною порівняно з висновками зовнішніх аудиторів, але при цьому внутрішній аудит володіє вищим ступенем довіри в дотриманні принципу конфіденційності [29].

З метою побудови на підприємстві дієвої системи внутрішнього аудиту його варто розподілити на три стадії: попередній, поточний та наступний.

Попередня стадія внутрішнього аудиту повинна передбачати розгляд первинних документів під час візування договорів, наказів, кошторисів, тобто виконує скоріше профілактичну функцію.

Поточна стадія внутрішнього аудиту здійснюється під час реєстрації господарських операцій та інвентаризації.

Наступна стадія здійснюється з метою узагальнення й аналізу облікової та звітної інформації. Таким чином, внутрішній аудит є системним, строго

документованим, безперервним і універсальним (суцільним) заходом [30].

Ефективна діяльність служби внутрішнього аудиту дає змогу зовнішньому аудиту змінювати характер і термін виконання та скорочувати обсяги аудиторських процедур, але не може зумовити повне невиконання ним раніше запланованих процедур перевірки.

Причиною для перегляду і вдосконалення системи внутрішнього аудиту, можуть стати наступні потреби підприємства:

- підвищення надійності і зниження вартості існуючих механізмів внутрішнього аудиту;
- зниження ризику спотворення звітних даних, фінансових зловживань і несанкціонованого використання активів;
- підвищення якості управлінських рішень за рахунок більшої надійності фінансової і управлінської звітності, підвищення прозорості внутрішнього аудиту підприємства;
- виконання вимог законодавства та регулюючих органів, зокрема в цілях первинного розміщення цінних паперів;
- іміджу підприємства в очах клієнтів, акціонерів, регулюючих органів та інших зацікавлених сторін.

Вибір найбільш ефективних методів і технологій внутрішнього аудиту визначається цілями і видами діяльності підприємства, навколишнім середовищем і відповідним набором властивих ризиків[30].

Внутрішній аудит повинен охоплювати всі бізнес-процеси компанії. При цьому основну відповідальність за правильне функціонування системи внутрішнього аудиту несе вище керівництво компанії, а акціонери зацікавлені в її ефективності, оскільки це сприяє зниженню ризикованості їх вкладень [20].

З метою вдосконалення системи внутрішнього аудиту підприємства згідно вимог Міжнародного інституту внутрішніх аудиторів пропонуємо процес аудиту здійснювати в наступній послідовності (рис. 3.1.), додаток Р.

Орієнтація на викладений вище підхід до визначення внутрішнього

аудиту, його організації, з одного боку, приведе до відмови від тотального контролю окремих операцій, аналізу достовірності показників бухгалтерської звітності виключно на основі інформації, сформованою бухгалтерською службою організації, а з іншої - спричинить необхідність отримання розумних гарантій того що:

- процеси, які здійснюються в організації, ефективні,
- ризик обмежений прийнятим рівнем за допомогою оцінки адекватності, ефективності і якості системи управління ризиками,
- система внутрішнього контролю ефективна і дозволяє запобігти можливим помилкам і недобросовісним діям посадових осіб,
- принципи і механізм управління є орієнтованими на кінцевий результат.

Гнучкість і швидкість реакції на зміни внутрішнього середовища компанії і велика ефективність є основними перевагами внутрішнього аудиту в порівнянні з ідеєю тотального контролю [26].

Швидкісний ріст рівня технічної оснащеності процесів обліку та контролю має винятковий вплив на їхню методику і методи. В умовах загострення кризи та жорсткої конкуренції їхнє використання суб'єктами господарювання стає дієвим важелем досягнення підвищення ефективності діяльності [28].

Створення оптимальної структури внутрішнього аудиту (контролю) можливе на основі попередньої детальної оцінки технічних, програмних, кадрових можливостей, а також якості оціночних алгоритмів. Послідовність її проведення повинна включати низку етапів:

- встановлення критеріїв оцінки;
- вибір оптимального способу оцінки (обґрунтування стратегії і тактики);
- здійснення процедур оцінки (включаючи експертні, математичні та емпіричні методи);
- узагальнення результатної інформації;

- формування рекомендацій щодо доцільних заходів з удосконалення системи аудиту (рис. 3.2), додаток С.

Складові, зображені на рис. 3.2, можуть використовуватися щодо різних видів забезпечення.

Правильно обрані критерії оцінки сприятимуть виробленню оптимальних варіантів аудиту, в основі яких лежать реальні вихідні умови конкретного підприємства. Більш предметні дослідження, зокрема, пов'язані з обґрунтуванням та вибором критеріїв оцінки, повинні здійснюватися, як уже зазначалося, з урахуванням специфіки суб'єкта господарювання. Проте загальні рекомендації, прийнятні для всіх підприємств, полягають у такому:

- для здійснення оцінки технічного забезпечення розвитку аудиту на основі комп'ютеризації слід використовувати SWOT-аналіз;

- оцінка програмного забезпечення вимагає дослідження існуючих можливостей та придатності й гнучкості програмного продукту, який використовується підприємством для ведення обліку до його доповнення з метою рішення контрольних задач;

- задля раціонального кадрового забезпечення слід встановити можливості виконання контрольних функцій з мінімальною зміною структури працівників (прийнятним є також варіант розширення функціональних повноважень бухгалтерських працівників на засадах додаткової оплати в межах чинного законодавства) [28].

Побудова належного внутрішнього аудиту неможлива без застосування інформаційних технологій. Поширення інформаційних технологій в аудиті принесло із собою масштабні революційні зміни. Безумовно, застосування комп'ютерів значно впливає на якість проведення контролю та ефективність аудиторських процедур. Однак слід мати на увазі, що контрольні функції автоматизуються найважче [29].

Основними перевагами застосування спеціалізованих інформаційних систем у здійсненні аудиторської діяльності є:

1. Зниження трудомісткості.

2. Підвищення якості та ефективності оцінки ризиків.
3. Скорочення кількості аудиторських процедур.
4. Забезпечення чіткої організації аудиту.
5. Економія часу та витрат на проведення аудиту.
6. Можливість здійснити детальнішу перевірку.

7. Можливість не лише підготувати обґрунтований висновок, але й розробити рекомендації для підвищення ефективності роботи системи внутрішнього контролю, бухгалтерської служби та покращення фінансового стану підприємства в цілому.

Ще однією з переваг автоматизації аудиту є те, що комп'ютер зможе не лише перевіряти усі без виключення транзакції, але й виявляти закономірності, щодо яких аудитор прийматиме відповідні рішення.

Це дозволить значно зменшити кількість рутинної роботи, а акцент роботи аудитора буде зосереджено на цікавих розслідуваннях та оцінці виявлених системою закономірностей [30].

Використання комп'ютерів впливає на організацію фінансового обліку, управлінського обліку, аудиту, а також на методику і техніку внутрішньогосподарського контролю на підприємстві. Відповідно, система електронної обробки даних може суттєво впливати на процедури, які використовують внутрішні аудитори при вивченні й оцінці системи обліку і внутрішнього контролю, а також на зміст, час проведення та обсяг аудиторських процедур [29].

Важливі зміни у внутрішньому аудиті на підприємствах повинні торкнутися технології ведення аудиторських перевірок, насамперед на основі застосування комп'ютерних програм аудиту.

Таким чином, переваги застосування комп'ютерної техніки при проведенні аудиту полягають в: зменшенні обсягу даних, що оброблюються вручну; економії часу на виконання одноманітних прийомів порівняння фактичних даних з обліковими; зменшенні ризику появи арифметичних помилок, порушених при відображенні даних в облікових регістрах; перевірці

тотожності чи взаємної ув'язки показників різних форм звітності в автоматичному порядку; компактному зберіганні і багаторазовому використанні даних бухгалтерського обліку [30].

З метою розвитку системи внутрішнього аудиту й можливості його впровадження на будь-якому підприємстві подальшого дослідження потребують питання, що стосуються вдосконалення законодавчого регулювання аудиту в Україні; запровадження міжнародних стандартів аудиту; удосконалення методики та організації аудиторських перевірок тощо, які спрямовані на зміцнення конкурентних позицій, авторитету аудиту й удосконалення аудиторської діяльності в Україні.

Ефективна система внутрішнього аудиту є ключовим елементом підвищення конкурентоспроможності та стійкості підприємств у сучасних умовах. Інтеграція внутрішнього аудиту з управлінським обліком та функціонально-вартісним аналізом забезпечує дієвий контроль, сприяє раціоналізації ресурсів, оптимізації технологічних процесів і зниженню собівартості продукції.

Для організації внутрішнього аудиту доцільно впроваджувати:

- Нормативну базу (положення, інструкції), що регулює його функціонування.
- Раціональну структуру аудиту або посаду внутрішнього аудитора для малого бізнесу.
- Планування аудиторських завдань з акцентом на попередній, поточний і наступний контроль.
- Автоматизацію процесів з використанням інформаційних систем для підвищення якості, швидкості й прозорості аудиту.

Особливу увагу слід приділити:

- Дотриманню кваліфікаційних вимог до персоналу.
- Розробці методики проведення аудиту.
- Використанню сучасних інформаційних технологій для зниження трудомісткості, покращення оцінки ризиків та економії ресурсів.

Для малих підприємств, таких як ФГ «Врожайне», створення окремого відділу аудиту є фінансово обтяжливим, тому оптимальним рішенням є введення посади внутрішнього аудитора або розподіл контрольних функцій між працівниками. Це дозволить:

- Контролювати економічну доцільність господарських операцій.
- Аналізувати ризики та ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення.
- Вчасно надавати звітність зацікавленим сторонам.

Переваги внутрішнього аудиту включають можливість гнучко реагувати на зміни, запобігати ризикам, знижувати витрати та покращувати прозорість управлінських процесів. Таким чином, ефективно організований внутрішній аудит сприяє підвищенню надійності підприємства та зміцненню його позицій на ринку.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Розглянувши питання впровадження системи внутрішнього аудиту на підприємстві, можна зробити такі висновки:

1. Здійснивши оцінку змісту спеціальної економічної літератури, розкрито економічну сутність поняття «внутрішній аудит».

2. Внутрішній аудит організовується з урахуванням його специфіки на кожному підприємстві, тому на практиці виникають різні види внутрішнього аудиту – операційний (управлінський) аудит на відповідність вимогам; аудит фінансової звітності.

3. Завдання внутрішнього аудиту, необхідність його створення вирішуються власником на кожному підприємстві окремо. Діяльність такого структурного підрозділу регламентується внутрішнім нормативним актом – положенням, стандартом тощо. Основне завдання внутрішнього аудиту полягає в забезпеченні ефективності функціонування всіх підрозділів підприємства на всіх рівнях управління, також у захисті законних майнових інтересів підприємства та його власників.

4. Об'єкти внутрішнього аудиту можуть бути різні залежно від особливостей економічного суб'єкта і вимог його керівництва або власника.

5. Функції внутрішнього аудиту полягають у поліпшенні контролю всередині підприємства та виконанні захисної ролі, пов'язаної зі зберіганням активів, отриманням точної інформації про наявність майна власника. Функції внутрішнього аудиту мають визначатися керівництвом або власником підприємства залежно від змісту і специфіки діяльності підприємства. Однак можна виділити низку типових функцій, притаманних внутрішньому аудиту, незалежно від особливостей діяльності підприємства, на якому він проводиться. До основних таких функцій відносяться контрольна, координаційна, аналітична, інформаційна, консультаційна та захисна.

6. Служба внутрішнього аудиту - це самостійний структурний підрозділ підприємства, що створюється рішенням вищого органу його управління, який визначає повноваження й відповідальність служби, а також призначає

керівника, на якого покладаються функції забезпечення внутрішнього аудиторського контролю за всіма напрямками роботи підприємства. Чисельність служби внутрішнього аудиту підприємства має бути достатньою для досягнення цілей та завдань, поставлених перед цим підрозділом. Внутрішні аудитори залежні, підпорядковані керівнику підприємства, вони проводять як планові, так і позапланові перевірки за вказівкою останнього. За результатами складають звіт про проведену роботу, звітують перед керівництвом, дають оцінку, рекомендації, поради та інформацію. Вони не зобов'язані мати сертифікат. Це може бути фахівець із бухгалтерського обліку, економіст, фінансист.

7. Порядок організації служби внутрішнього аудиту полягає в тому, що служба внутрішнього аудиту створюється і функціонує як окремий структурний адміністративний підрозділ підприємства. Вона повинна мати високий ступінь незалежності в організаційній структурі управління та контролю підприємством, що і визначатиме рівень об'єктивності внутрішнього аудиту. Тому працівники, які здійснюють внутрішній аудит, підпорядковані і зобов'язані подавати звіти тільки керівництву, яке призначило їх на цю ділянку роботи.

8. У великих сільськогосподарських підприємствах служба внутрішнього аудиту може функціонувати у формі відділу внутрішнього аудиту, а в малих сільгосппідприємствах - може бути лише аудитор. Ця служба (аудитор) повинна бути самостійним підрозділом апарату управління і підпорядковуватися лише керівнику (власнику) підприємства.

9. Відділ внутрішнього аудиту відіграє важливу роль у попередженні та виявленні помилок і випадків шахрайства. Внутрішні аудитори мають такі обов'язки: контроль політики підприємства щодо сумнівних боргів; перевірка дотримання даної політики; аудиторська перевірка значних, нетипових та не підтверджених необхідними документами та ін.

10. Належно організована робота внутрішнього аудиту, а особливо в умовах виходу з економічної кризи, спонукатиме працівників підприємства

дотримуватися чинного законодавства та нормативних актів, а також розробленої підприємством політики, планів, внутрішніх правил та процедур, вчасно виявляти та знижувати ризик непередбачених витрат чи втрати репутації підприємством.

11. Задля ефективного функціонування служби внутрішнього аудиту на підприємстві необхідно застосовувати аналітичні процедури.

Аналітичні процедури є одним із видів аудиторських процедур і полягають у виявленні, аналізі й оцінці співвідношень між фінансово-економічними показниками діяльності економічного суб'єкта, який перевіряють. Їх застосування засноване на явному причинно-наслідковому зв'язку між аналізованими показниками.

12. Правильно організований попередній аналітичний огляд може дозволити аудиторам досить докладно ознайомитися з бізнесом клієнта. Багато аудиторів починають цей огляд з вивчення порівняльних фінансових звітів і підрахунку часткових співвідношень та змін за рахунками балансу і звіту про доходи.

13. Внутрішній аудитор за результатами своєї роботи складає звіт, який дає можливість звернути увагу керівництва на виявлені проблеми. Звіт має бути стислим, чітким, точним, зрозумілим і своєчасним.

14. До проблемних аспектів внутрішнього аудиту слід віднести: недостатню кількість методичних розробок з аудиторського контролю; неефективність діючої нормативно-правової бази в питанні внутрішнього аудиту; брак достатнього досвіду аудиторської діяльності; недостатня кількість кваліфікованих аудиторських кадрів; відсутність типових форм документів з аудиту в цілому та внутрішнього аудиту тощо.

15. До основних напрямів вдосконалення системи внутрішнього аудиту на підприємстві слід віднести: розробку та впровадження нормативів внутрішнього аудиту; нормативно-правове регулювання внутрішнього аудиту в Україні; формування організаційної структури служб внутрішнього аудиту; вдосконалення методології проведення внутрішнього аудиту; здійснення

професійної підготовки фахівців з внутрішнього аудиту; розробку основних завдань з питань автоматизації внутрішнього аудиту тощо.

16. Створення служби внутрішнього аудиту доцільно проводити на великих підприємствах з багатьма видами діяльності, значною кількістю відділів та працівників. Досліджуване нами підприємство ФГ «Врожайне» є суб'єктом малого підприємництва і має невеликі розміри. Тому доцільним буде не створювати цілий відділ внутрішнього аудиту, а ввести посаду внутрішнього аудитора, або ж розподілити контрольні функції між підрозділами і працівниками, що дозволить керівництву: ефективно здійснювати постійний моніторинг діяльності структурних підрозділів; здійснювати оперативний контроль за всіма фактами діяльності підприємства; виявляти стратегічні напрями розвитку підприємства; і т.д. Це сприятиме підвищенню ефективності нашого підприємства, тому що для створення цілого відділу необхідні великі витрати, які таке підприємство не зможе понести у зв'язку з малим розміром доходу.

17. Побудова належного внутрішнього аудиту неможлива без застосування інформаційних технологій. Поширення інформаційних технологій в аудиті принесло із собою масштабні революційні зміни. Безумовно, застосування комп'ютерів значно впливає на якість проведення контролю та ефективність аудиторських процедур. Однак слід мати на увазі, що контрольні функції автоматизуються найважче.

Комп'ютер зможе не лише перевіряти усі без виключення транзакції, але й виявляти закономірності, щодо яких аудитор прийматиме відповідні рішення. Це дозволить значно зменшити кількість рутинної роботи, а акцент роботи аудитора буде зосереджено на цікавих розслідуваннях та оцінці виявлених системою закономірностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аудит в умовах сталого розвитку: колективна монографія / за загальною редакцією проф. О. А. Петрик / О. А. Петрик, Н. В. Гойло, І. І. Матієнко-Зубенко, І. О. Мариніч, Ю. Б. Слободяник ін. Київ : КНЕУ, 2021. С. 231.
2. Овчарова Н.В., Горбань П.М. Організаційні засади проведення внутрішнього аудиту доходів підприємства. Сучасні проблеми економіки, обліку, фінансів і права: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції. Полтава : ЦФЕНД, 2022. 131 с. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1704>
3. Бержанір І. А. Роль внутрішнього аудиту у системі управління підприємством. Modern Economics. 2023. № 37(2023). С. 11–16. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/37-2023/berhanir.pdf>.
4. Пантелеєв В.П. Засади організації внутрішнього контролю підприємств. Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. 2017. № 1–2. С. 15–22.
5. Великий Ю.В. Етапи внутрішнього аудиту на підприємстві. Агросвіт. 2017. № 7. С. 28-31. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/7_2017/5.pdf
6. Гавриличенко, Є. Методичні засади проведення внутрішнього аудиту матеріально-виробничих запасів підприємства. *Економіка та суспільство*, 2021 (27). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/459>
7. Двуліт З.П., Мельник О.Г., Лазурко М.І. Дослідження глобального ринку аудиторських послуг у контексті сьогоденних викликів. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія “Проблеми економіки та управління”. 2021 р. № 2 (8). С. 22-33. <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/nov/25319/211219ekonomiknove-24-35.pdf>
8. Рагуліна І. І., Нижня А. С. Облік та внутрішній аудит запасів на підприємстві: сучасний аспект. Scientific community: interdisciplinary research.

2021. № 40. С. 180–188.

URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/8138/8111>

9. Галустян А.В., Кононова О.Є. Організаційні аспекти та методика внутрішнього аудиту виробничих запасів підприємства. Східна європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Випуск 2 (07). С. 269–274. URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/7_2017/53.pdf

10. Онищенко, В., Марінова, В. Внутрішній контроль як фактор ефективності інформаційної системи бухгалтерського обліку. *Економіка та суспільство*, 2022 (40). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-60>

11. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2022. № 9. С. 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-20#Text>

12. Макаренко А. П., Левитська Д. Ю. Удосконалення обліку та внутрішнього аудиту розрахунків з дебіторами на торговельних підприємствах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 1. С. 30–38. DOI: [10.32702/2306-6814.2022.1.30](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.1.30)

13. Каменська Т. О., Редько О. Ю. Внутрішній контроль і аудит в управлінні: практ. посіб. Наук. шк. аудиту, Нац. Центр Обліку та Аудиту. К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2015. 375 с.

14. Дмитренко О.М. Оцінка ефективності внутрішнього аудиту суб'єктів суспільного інтересу. *Ефективна економіка*. 2018. № 6. С. 85.

15. Мулик Я. І. Аудиторська діяльність в Україні: сучасний стан, реформування та розвиток. *Агросвіт*. № 7. 2020. С. 37-47. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/7_2020/7.pdf

16. Лисецький А.С., Чабан Г.В. Організація внутрішнього аудиту доходів від основної діяльності підприємств торгівлі. *Економічний вісник університету*. Випуск № 36/1. С. 128–138 URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/395208.pdf>

17. Олійник Є. В. Аудит в Україні: становлення, проблеми та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського університету*, 2018.

Вип. 1 (51), С. 430–435. URL: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.1\(51\).430-435](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.1(51).430-435)

18. Ткаченко О. С., Роздайбіда Н. В. Вивчення внутрішнього аудиту на нефінансових підприємствах. *Бізнес Інформ*. 2023. № 9. С. 191-196.

19. Назаренко Т.П., Коберник І.В. Організація внутрішнього аудиту на виробничому підприємстві. Позитивні та негативні наслідки. *Економіка і суспільство*, 2016. № 7. С. 952-956. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/7_ukr/159.pdf

20. Йовенко І. Проведення внутрішнього аудиту на підприємстві: важливі аспекти. *Аудитор України*, 2015. № 4 (233). С. 30–35. URL: <https://www.pspaudit.com.ua/files/iovenko.pdf>

21. Овчарова, Н., Горбань, П. Внутрішній аудит доходів підприємства: організаційно-методичні засади. *Ефект*, 2022. (43). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1704>

22. Каткова Н.В., Бурлан С.А., Ліснічук О.І. Методичні підходи до аудиту фінансових результатів діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5988>

23. Макаренко А.П. Кутова М.В. Аудит доходів від реалізації продукції як дієвий засіб підвищення ефективності діяльності підприємства. *Інвестиції: практика та досвід: Науково-практичний журнал*. 2018. № 2. С. 18–23. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=5885&i=3>

24. Мулик Я.І. Методичні та організаційні підходи до системи внутрішнього контролю на підприємстві. *Агросвіт*. 2020. № 17–18. С. 28–38. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/17-18_2020/6.pdf

25. The Current State of Internal Auditing: A Personal Perspective and Assessment. URL: https://www.researchgate.net/publication/263212056_The_Current_State_of_Internal_Auditing_A_Personal_Perspective_and_Assessment

26. A Review of the Literature on Internal Audit in the Era of Digital Transformation. URL:

<https://www.researchgate.net/publication/371590971> A Review of the Literature on Internal Audit in the Era of Digital Transformation

27. Internal audits in the digital era: opportunities risks and challenges.

URL:

<https://www.researchgate.net/publication/340005051> Internal audits in the digital era opportunities risks and challenges

28. The Institute of Internal Auditors. URL:

<https://global.theiia.org/Pages/globaliiaHome.aspx> (дата звернення 29.05.2025).

29. Спіцина Н. В., Кравцова С. В. Внутрішній аудит: підходи до визначення, відмінності від зовнішнього аудиту. БІЗНЕС ІНФОРМ № 5 '2020. С. 342-348.

30. Товкун Л.В. Принципи внутрішнього аудиту як засади для розробки національних і міжнародних стандартів у цій сфері. Шістдесят восьмі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: матеріали Міжнародної наукової інтернет конференції. 2022. С. 76-79. URL: <https://elartu.tntu.edu.Ua/bitstream/lib/39186/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf#page=76>

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 1.1.

Взаємозв'язок служби внутрішнього аудиту з іншими службами та підрозділами підприємства

Підрозділ підприємства	Форма взаємозв'язку
Дирекція	Аудитор отримує від керівництва підприємства для виконання накази, розпорядження, вказівки, плани тощо, а надає результати перевірок, аналізу, оцінки діяльності, рекомендації висновки тощо.
Відділ постачання та збуту	Аудитор контролює стан матеріально-технічного забезпечення, ефективність укладених угод з придбання запасів, звіти про витрачання матеріалів на виробництво, відпуск матеріалів на сторону, акти приймання та списання запасів; підтверджує обґрунтованість надходження та списання запасів, консультує з питань складання договорів, заповнення бланків обліку та звітності, проведення й оформлення процесу і результатів інвентаризації.
Матеріальний склад	Аудитор контролює рух запасів, обґрунтованість і своєчасність їх оприбуткування та списання, наявність карток складського обліку, матеріальних звітів, товарно-транспортних накладних, рахунків фактур, вимог, наявність договорів про матеріальну відповідальність, правильність зберігання, забезпеченість збереженості запасів, справність вагового та вимірювального обладнання; консультує з питань раціонального складання та оформлення первинних документів; інформує про зміни в обліку та звітності.
Виробничі цехи	Аудитор контролює виробничі звіти, накладні на відпуск сировини у виробництво, відповідність фактичного виходу продукції плановим нормативам, обґрунтованість застосування норм природного убутку; перевіряє обґрунтованість віднесення витрат на виробництво продукції, заповнення журналів технічного огляду та якості; проводить оцінку виробничої діяльності підприємства, дотримання технічної дисципліни, своєчасності та правильності відображення виробничих операцій у первинних документах; інформує про зміни норм, нормативів та розрахункової собівартості продукції.
Планово-економічний відділ	Аудитор перевіряє наявність діючих норм і нормативів, звітів про виконання планових завдань з виробничої, фінансової і комерційної діяльності, планових відпускних цін на продукцію, що виготовляється, штатного розкладу та Положення про фонд споживання; інформує про допущені відхилення в частині оформлення первинної документації; консультує з питань внесення змін і доповнень до Положення про оплату праці та фонд споживання, складання розрахунку цін.
Відділ бухгалтерської служби	Аудитор перевіряє документи, що підтверджують достовірність бухгалтерської, фінансової та статистичної звітності, обґрунтованість розрахунків з бюджетом і позабюджетними фондами, дебіторами, кредиторами тощо; надає матеріали перевірок інвентаризації, аналізу; інформує про зміни в податковому законодавстві, законодавстві з бухгалтерського обліку та звітності.

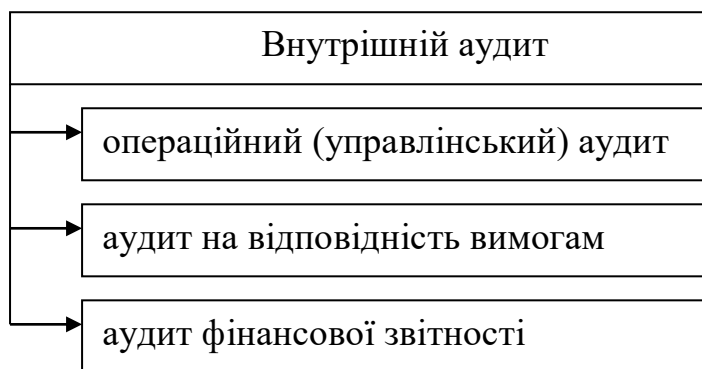

Рис. 1.1. Види внутрішнього аудиту

Додаток В

Таблиця 1.2.

Відмінності між внутрішнім і зовнішнім аудитом

Ознака	Внутрішній аудит	Зовнішній аудит
1. Мета і завдання	Визначає керівництво підприємства	Визначається договором
2. Замовник	Керівництво	Власники (акціонери)
3. Види послуг	Визначає керівництво підприємства, беручи до уваги потреби управління	Визначається договором на аудиторські послуги
4. Об'єкти аудиту	Залежать тільки від господарсько-фінансової діяльності підприємства і визначаються керівником	Залежать від господарсько-фінансової діяльності суб'єктів перевірки і визначаються договором
5. Характер діяльності	Виконавча діяльність	Підприємницька діяльність
6. Організація служби	Окрема служба внутрішнього аудиту або в складі іншого структурного підрозділу	Аудиторська фірма або аудитор, зареєстрований як фізична особа (підприємець)
7. Організація роботи аудитора	Виконання конкретних завдань керівництва	Визначається керівництвом аудиторської фірми або аудитором самостійно
8. Суб'єкти аудиту	Штатні працівники підприємства	Незалежні аудитори
9. Регламентація аудиту	Регламентується керівництвом підприємства	Регламентується Законом «Про аудиторську діяльність», міжнародними і національними нормативами
10. Кваліфікація	Вища або середня спеціальна освіта	Вища освіта та наявність сертифіката аудитора
11. Оплата праці	Нарахування зарплати згідно зі штатним розкладом підприємства	Нарахування зарплати згідно з діючим положенням про оплату праці аудиторської фірми або договору
12. Відповідальність	Перед керівництвом підприємства	Перед замовником і перед третіми особами
13. Наявність ризику	Ризик бізнесу підприємства, втрати репутації	Ризик бізнесу аудиторської фірми, аудиторський ризик
14. Подання звітності	Керівництву підприємства	Замовнику (власнику, акціонерам), може бути опублікована
15. Зміст і форми звіту	Акт перевірки та інші звітні документи визначає керівництво підприємства	Аудиторський висновок за змістом і формою повинен відповідати вимогам АПУ, інші форми звітності погоджуються між аудитором і замовником

Рисунок 1.2 - Мета внутрішнього аудиту підприємства

Джерело: на основі літературних джерел [7]

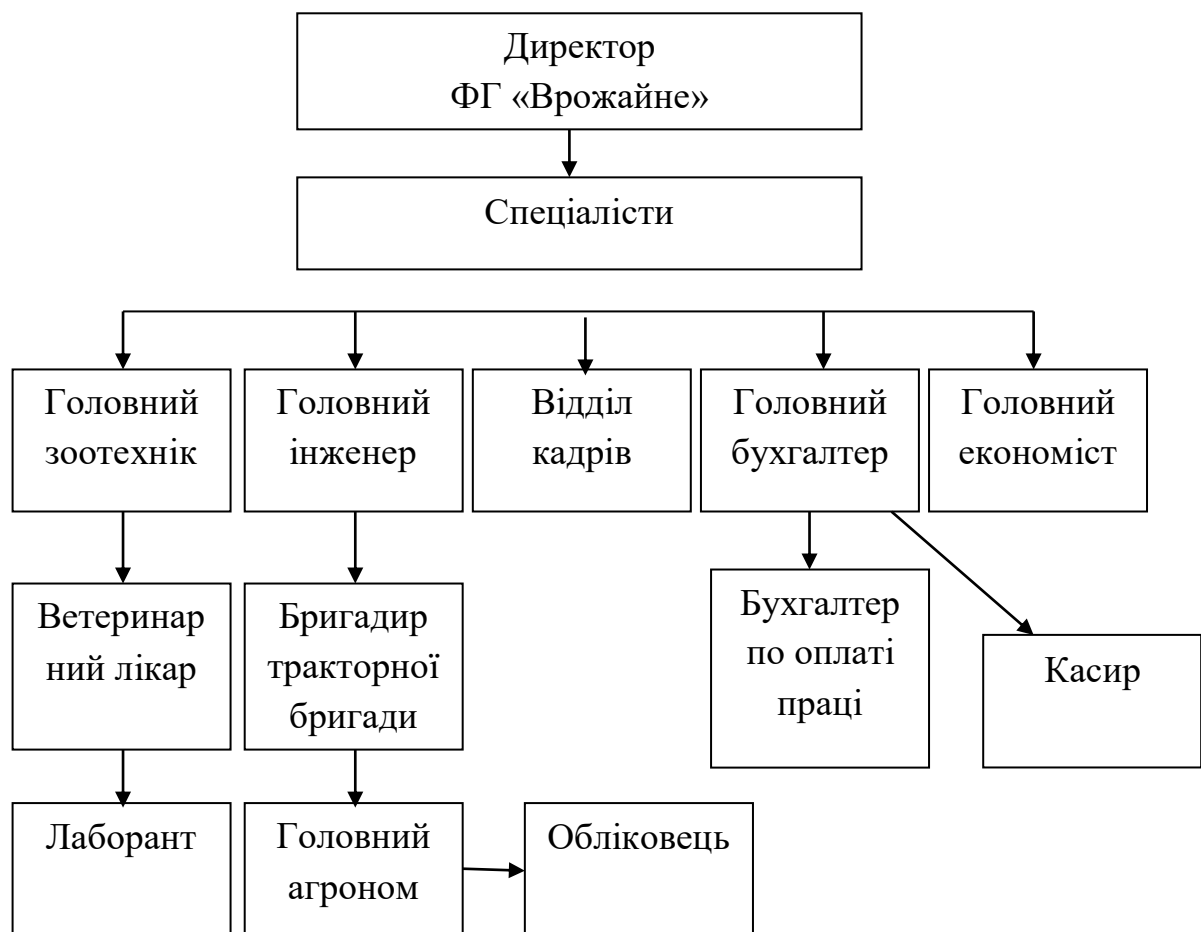

Рис. 2.1. Організаційна структура управління підприємства ФГ “Врожайне”

Джерело: складено автором самостійно.

Додаток Е

Таблиця 2.2

Розрахунок галузевої структури ФГ «Врожайне» у 2024 р.

Галузі	Розмір витрат		
	тис. грн.	% по господарству	% по галузі
1. Рослинництво	3626	40,01	100
- зернове господарство	1747,1	19,02	47,5
- кормовиробництво	83,1	0,9	3,2
- виробництво технічних культур у т.ч. цукровий буряків	1680,8	18,3	45,7
- інші галузі	16,5	1,8	4,5
2. Тваринництво	5509,6	59,9	100
- скотарство в т.ч. - молоко	4476,2	48,7	81,2
- свинарство	1033,4	11,3	18,7
Всього	9185,6	100	

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності

Додаток Ж

Таблиця 2.3

Склад та структура товарної продукції ФГ «Врожайне», 2021-2024 рр.

Види продукції, галузі	2021рік		2022рік		2023 рік		2024рік	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1.Зернові	445,5	53,8	739,1	57,3	929,2	79,0	1087,7	45,5
2.Цукрові буряки	350,1	42,4	505,6	39,2	189,6	16,1	1098,3	45,9
3.Соняшник	х	х	х	х	8,7	0,74	18,2	0,76
4.Картопля	3,5	0,42	2,3	0,18	1,2	0,10	4,6	0,19
5.Інша продукція рослинництва	17,2	2,08	40,3	3,12	12,8	1,08	58,8	11,3
6.Всього по рослинництву	825,2	100	1288,6	100	1174,8	100	2388,3	100
7.Скотарство	836,7	34,3	1059,3	27,7	1461,4	25,2	1115,2	23,0
В т.ч. молоко	1030	42,3	1803	47,1	2964,4	51,1	2766,6	54,2
8.Свинарство	553,4	22,7	949,3	24,8	1302,8	22,5	1121,5	22,0
9. Інша продукція тваринництва	1,7	0,07	2,4	0,06	2,4	0,04	1,3	0,03
10. Всього по тваринництву	2435,9	100	3823,9	100	5795,6	100	5106,6	100
11.Промислова переробка	974,6	х	606,8	х	639	х	836,1	х
12. Інша продукція	536,3	х	235,6	х	174,5	х	115,4	х
Всього по господарству	9472,0	х	5954,9	х	7725,4	х	8305,3	х

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності

Додаток И

Таблиця 2.4

**Динаміка і структура земельних ресурсів, землезабезпеченість
ФГ «Врожайне», 2021-2024 рр.**

Показники	2021 рік		2022 рік		2023 рік		2024 рік		2024 до 2021, %
	га.	%	га.	%	га.	%	га.	%	
1. Загальна земельна площа	3012	X	3532,9	x	3660.5	x	3660,5	x	104
в т. ч. Сільськогосподарські угіддя	2980	99	3491	99	3618,6	99	3618,6	99	104
із них: - рілля	2667,7	93	2800	96	3217.4	91	3345	91	104
- сінокоси	40,7	1.4	42,7	1,4	40,7	1,1	40,7	1,1	100
- пасовища	34,6	1,2	98,7	3,2	40,7	1,1	40,7	1,1	100
- інші багаторічні насадження	58,8	2,0	58,1	1,9	39,0	1,1	41,9	1,1	107
2. Коефіцієнт сільськогосподарського освоєння землі	1,0	x	1,0	x	1,0	x	1,0	x	x
3. Коефіцієнт розораності землі	0,9	x	0,9	x	0,9	x	0,9	x	x
4. Припадає на одного робітника: - с/г угідь	8,6	x	10,3	x	11,04	x	13,3	x	x
- ріллі	8,2	x	9,7	x	10,2	x	12,3	x	x

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності

Додаток К

Таблиця 2.5

Наявність та використання трудових ресурсів ФГ «Врожайне», 2022-2024 рр.

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2024 до 2023,%
1.Загальна чисельність	324	288	316	109
В т. ч.: робітники зайняті в с/г	312	276	301	109
з них: - постійні	301	262	286	109
- сезонні	11	14	15	107
робітники зайняті у підсобному - промисловому виробництві	6	7	11	157
- робітники зайняті в будівництві	4	4	4	80
- робітники торгівлі	2	2	3	150
Відпрацьовано всього, тис. люд. – год.:	547,5	627,5	542,2	86,4
в т. ч. рослинництво	107,3	159,3	139,3	87,4
- тваринництво	440,2	468,2	402,6	86,0
- одним середньорічним працівником	1,69	2,17	170	78,4

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності

Додаток Л

Таблиця 2.6

**Показники економічної ефективності та інтенсивності
сільськогосподарського виробництва ФГ «Врожайне», 2021-2024 рр.**

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2024 до 2023, %
1. Урожайність основних культур ц/га У т. ч. - зернові без кукурудзи	29,6	43,6	43,2	28,2	65
- ярі зернові	19,8	22,3	31,9	26,6	83,4
- кукурудза	39,5	41,4	75,8	93,3	123
- цукрові буряки	220,4	234,9	164,7	168,8	102
- кормові коренеплоди	32,2	35,2	34,2	34,1	100
2. Продуктивність тварин (річні) кг	4002,4	4022,4	4348,5	4273,3	98
- корів, кг					
- ВРХ	121	126	121	110	91
- свиней	112,1	117,5	194	175,7	91
3. Припадає на 1га с/г угідь - середньорічних основних засобів тис. грн.	2,5	5,5	4,7	5,8	123
- середньорічних оборотних засобів, тис. грн.	9,2	11,5	11,2	11,4	102
- витрат на основне виробництво грн.	1,5	2,1	3,06	3,1	101
4. Вартість валової продукції на 1 грн основних засобів	0,42	0,45	0,45	0,37	82
- на 1 грн. основних і оборотних засобів грн.	0,36	0,38	0,37	0,37	100
- на 1 грн. витрат на основне виробництво грн.	0,86	0,90	0,69	0,63	91
- на 1 середньорічного робітника, грн.	22,3	25,6	23,6	26,4	112
5. Фондовіддача	0,24	0,27	0,35	0,33	94
6. Прибуток тис. грн.	5223,8	5264,9	6572,6	8365,5	127
7. Рівень рентабельності, %	102	113	127	101	79
8. Норма прибутку, %	20,03	23,6	29,5	23,7	110

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності

Додаток М

Таблиця 2.7.

Порядок організації проведення внутрішнього аудиту

Етапи робіт	Зміст робіт	Джерела інформації	Робочі документи
Інформаційне забезпечення перевірки	Визначення переліку документів правового, економічного, організаційно-технологічного та організаційного забезпечення	Законодавчі і нормативні акти, рекомендації, внутрішні положення, стандарти тощо	Можливість швидкого пошуку необхідного нормативного документу (дискета, реєстр тощо)
Складання плану перевірки	Отримання необхідної інформації по завданнях з перевірки. Складання календарного графіку робіт і розподілу обов'язків	Документи, звітність, Наказ про облікову політику, інформація про організацію бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю	Встановлення складу робочих документів (робочий зошит, бланки тестів, опитувальники)
Процес перевірки	Визначення способів виконання роботи по кожному завданню. Отримання необхідної інформації та її систематизація	Первинна документація, облікові регістри, Головна книга, фінансова звітність	Запис виявлених відхилень, порушень, зловживань у робочому зошиті
Обговорення попередніх висновків і пропозицій аудитора з керівництвом структурної одиниці, що перевіряється	Надання попередніх висновків і пропозицій. Отримання додаткової інформації, якщо виникла потреба в нових даних для обґрунтування висновків	Інформація, отримана в ході перевірки. Робочі записи аудитора	Аудиторські записи, що вимагають додаткової інформації. Обґрунтування пропозицій, рекомендацій та висновків. Пропозиції та зауваження аудитора
Підготовка звіту (висновку) та пропозицій аудитора	Систематизація аудиторських записів за завданнями, формулювання узагальнюючих висновків. Виділення основних позицій достовірності (обґрунтованості) загального та окремих висновків	Аудиторські записи, протокол обговорення попередніх висновків	Звіт (висновок) про результати аудиторської перевірки, довідка до висновку, підписана аудитором та посадовими особами, діяльність яких перевірялась
Впровадження рішень, пропозицій за результатами перевірки	Підготовка проекту наказу та розпоряджень, щодо усунення порушень та відхилень, виявлених перевіркою	Звіт (висновок) аудитора про результати перевірки	Накази та розпорядження керівництва, прийняті за результатами перевірки

Джерело: складено автором на основі літературних джерел

Додаток Н
Таблиця 2.8.**Оцінка бізнес-ризиків на ФГ «Врожайне»**

№ п/п	Опис	Факт виявлення	Оцінка ризику
1	Факти можливого шахрайства з боку найманих працівників	Високий	
2	- нестандартні дані в бухгалтерських документах	Присутні	
3	- слабкості внутрішнього фірмового контролю	Присутні	
4	- відхилення від середніх значень величин деяких показників	Присутні	
5	- спосіб життя, що виходить за звичайні рамки	Присутній	
6	Факти можливого шахрайства з боку управлінського персоналу, пов'язані з викривленнями в результаті несумісного складання фінансової звітності		Високий
7	- керівництво не може дотримуватися належних норм корпоративного управління та етики	Не виявлений	
8	- у складі керівництва одна особа має домінуюче положення	Не виявлений	
9	- керівництво не здійснює належним чином моніторинг важливих засобів контролю	Присутній	
10	- керівництво ставить невинуватити цілі перед працівниками бухгалтерії	Присутній	
11	- присутня тенденція наймати неналежних співробітників в області бухгалтерії та ІТ	Присутній	
12	- відсутність аудиторських перевірок протягом великого часу	Присутній	
13	- нездатність враховувати грошові потоки в результаті господарської діяльності при відображенні розміру виручки або росту витрат	Присутній	
14	- незвичайні або навмисне ускладнені господарські операції, проблематичні з погляду вимоги пріоритету змісту перед вимогою	Присутній	
15	- операції з особами, які не відносяться до звичайного ведення господарської діяльності	Присутній	
16	- факти можливого шахрайства з боку управлінського апарата, пов'язані з викривленням в результаті незаконного присвоєння активів	Середній	
17	Обіг великих сум готівки	Присутній	
18	- відсутність належних процедур відбору і перевірки кандидатів посад, що мають доступ до активів	Не виявлений	
19	- відсутність порядку в системі обліку активів, схильних до присвоєння	Не виявлений	
20	- відсутність проведення регулярних незалежних перевірок	Присутній	
21	- відсутність звірки рахунків бухгалтерського обліку	Не виявлений	
22	- суми дебіторської заборгованості, які не погашаються протягом тривалого часу	Присутній	
23	- виявлення розбіжностей у результаті отримання підтверджень запитів	Присутній	
24	Узагальнена оцінка факторів ризику шахрайства	Високий	

Джерело: розроблено автором

Додаток П

Таблиця 3.1

Організаційна модель внутрішнього аудиту

Об'єкт внутрішнього аудиту	Джерело інформації	Методичні прийоми і способи аудиту
Майнові ресурси (основні засоби, МШП, сировина, матеріали тощо)	Законодавчі акти	Суцільні перевірки
Касові, банківські операції (звіти касира, виписки банку)	Нормативні документи з обліку й аудиту	Вибіркові перевірки під час аудиторського тестування
Праця і заробітна плата	Первинні й зведені документи	Інвентаризація
Розрахунки з дебіторами, кредиторами	Регістри бухгалтерського обліку	Експертні перевірки
Власний капітал (зареєстрований, резервний, додатковий тощо)	Баланси і фінансові звіти	Економіко-математичне моделювання
Витрати	Засновницькі документи (статут, протоколи зборів засновників, свідоцтво, ліцензія)	Методи порівняльного аналізу
Фінансові результати	Акти перевірок (довідки, висновки) державної фіскальної служби, банку, державних фондів тощо	Прогнозування результатів. Оформлення результатів

Джерело: розроблено автором.

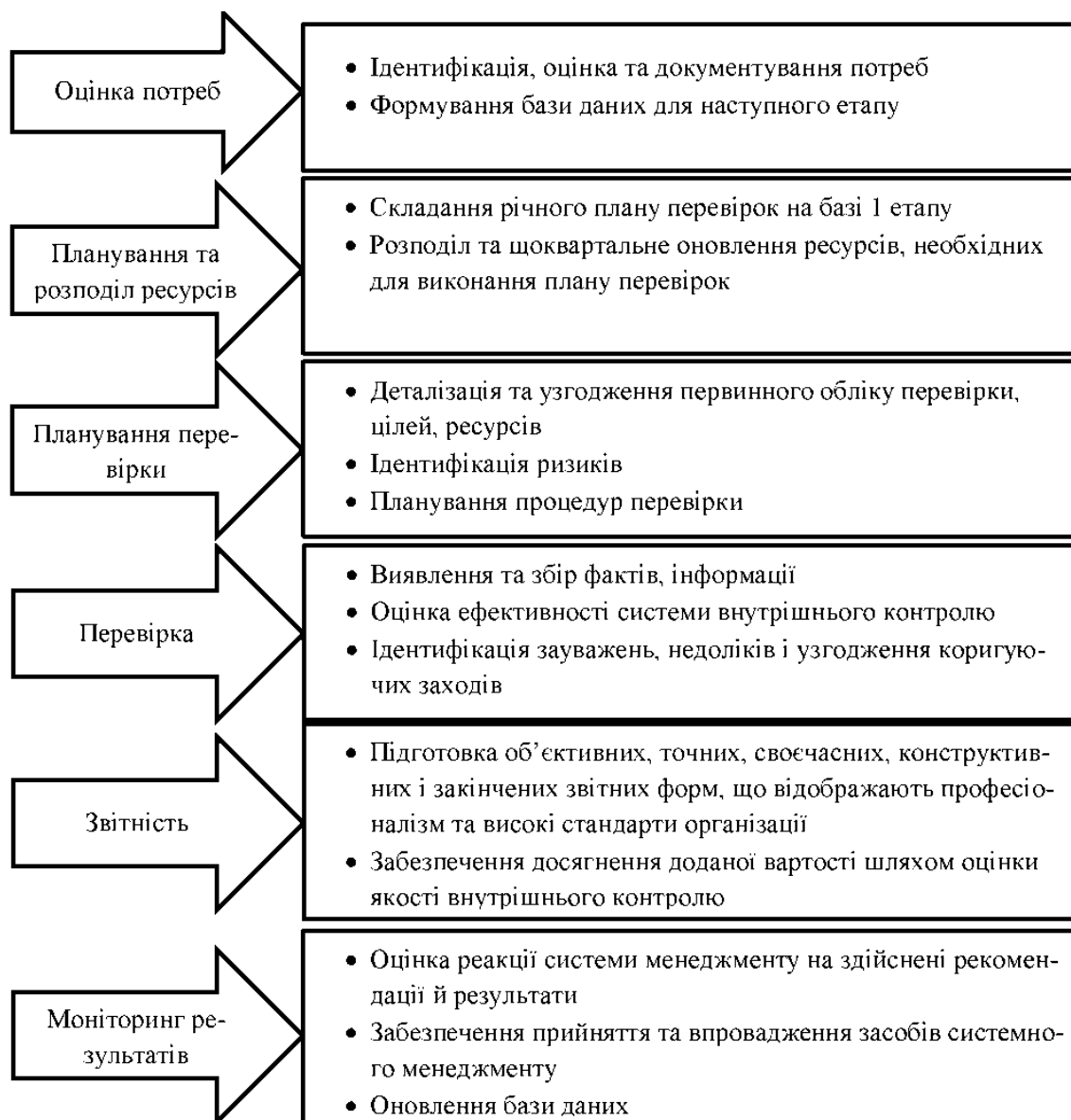

Рис. 3.1. Послідовність здійснення внутрішнього аудиту

Джерело: узагальнено автором на основі [14,16]

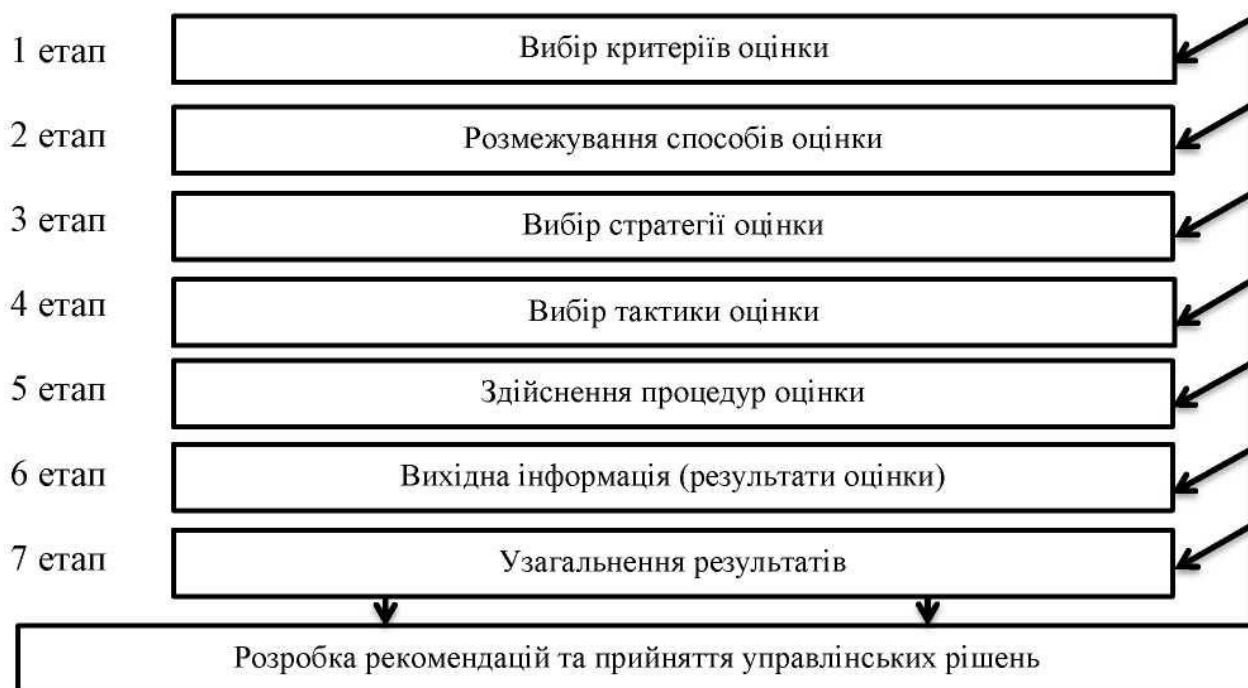

Рис. 3.2. Етапи проведення оцінки вихідної бази комп'ютеризації аудиту

Джерело: [24]